

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 20.06.2018
Kabul Tarihi / Date Accepted : 26.07.2019
Yayın Tarihi / Date Published : 11.10.2019

<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.49440-435205>

OKUTMANLARLA ÖĞRENCİLER ARASINDA YAŞANAN ÖĞRENCİ ZORBALIĞININ OKUTMANLARIN ALGILARINA GÖRE İNCELENMESİ*

Sibel DURSUN¹, A. Faruk LEVENT²

ÖZ

Bu çalışmanın amacı İngilizce okutmanlarıyla üniversite öğrencileri arasında yaşanan öğrenci zorbalığının okutmanların algılarına göre incelenmesidir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseniyle yürütülmüş olan bu çalışmanın verileri, görüşme ve yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla elde edilmiştir. Araştırma kapsamında, İstanbul ili Avrupa yakasında bulunan bir devlet üniversitesinin Yabancı Diller Yüksekokulu'na bağlı olarak çalışmakta olan 15 İngilizce okutmanı ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler, nitel analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuş ve veriler kodlanarak temalar altında toplanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, okutmanlar en çok öğrenciler tarafından sözlü zorbalık davranışına maruz kalmakta, fiziksel olarak öğrenci zorbalığına maruz kalmamaktadır. Bununla birlikte zorbalık davranışı genellikle okutmana karşı tek bir öğrenci tarafından sergilenmekte ve nispeten kolay bir şekilde sonlandırılabilir. Ancak bazı durumlarda okutmanlar öğrenci grubunun zorbalığına maruz kalmakta ve bu durumu sonlandırma sürecinde çaresiz kalabilmektedirler. Okutmanlar, kendilerini sınıf içinde zor duruma düşüren ve dersin işleyişini bölmeye yönelik davranışları zorbalık olarak algılamaktadır ve öğrencinin niyetinin belirleyici bir faktör olduğuna inanmaktadır. Okutmanlar zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarında; motivasyonları, mesleki özgüvenleri, iş performansları, iş tatminleri düşmekte, öğrencilerle sınıf içi diyalogları zayıflamakta, gerginlik ve stres düzeyleri artmaktadır. Okutmanlar, kurumsal olarak desteklenmedikleri zaman zorbalık davranışına daha açık bir hale geldiklerini düşünmektedirler ve yönetimin bu durumlarda kendilerinin yanında olmalarını beklemektedirler.

Anahtar Kelimeler: İngilizce okutmanları, üniversite öğrencileri, öğretmene yöneltilen öğrenci zorbalığı davranışı

AN INVESTIGATION OF STUDENT BULLYING TOWARDS ENGLISH INSTRUCTORS ON THE BASIS OF THE INSTRUCTORS' PERCEPTIONS

ABSTRACT

The purpose of this study was to investigate the perceptions of English instructors at universities in terms of being the targets of student bullying. At this research, one of the qualitative research methods; "phenomenological" design was applied to investigate the relevant phenomenon. In order to collect data, semi-structured interview forms were prepared in the light of relevant literature review. Face-to-face interviews were conducted with 15 English Instructors working at the School of Foreign Languages of one state university located on the European side of Istanbul. The collected data was coded under specific themes and subjected to content analysis. The research findings suggest that English instructors are mostly exposed to verbal student bullying. They are not exposed to physical student bullying at all. Usually only one student displays the bullying behaviour towards the instructor and this behaviour can be eliminated by the instructor relatively easily. However, in some cases when the class dynamics make it possible for the instructor to be exposed to the bullying of one group of students or the whole class, it becomes more difficult to be able to end the prevalence of this behaviour. English instructors have the perception that student behaviours putting them in a difficult situation and interrupting the flow of the lesson can be considered as "teacher-targeted bullying". At this point, they believe that "intention" of students is the determining factor in deciding whether the behaviour is bullying or not. When the English instructors are exposed to teacher-targeted bullying, their motivation decreases, their professional self esteem declines, job performance and job satisfaction are reduced. Their interaction with students in class weakens, their tension and stress levels increase. They reckon that they become more susceptible to teacher-targeted bullying when they are not supported by their institution so they expect to be supported by the administration especially by taking preventive actions against teacher-targeted bullying within the institution.

Keywords: English instructors, university students, teacher-targeted bullying

* Bu çalışmanın ilk hali, 11-12 Mayıs 2018 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen 1. Uluslararası Eğitimde Yeni Arayışlar Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

¹ İstanbul Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, sibeldursun127@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-9317-9374>

² Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, faruk.levent@marmara.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-3429-6666>

1.GİRİŞ

Zorbalık, karmaşık özellikte bir davranış olması dolayısıyla kolaylıkla tanımı yapılabilecek bir kavram değildir. Garrett (2014), zorbalıkla ilgili tanım yapabilmeyen zorluğunu iki özellik ile ilişkilendirmektedir. Birinci özellik, davranışın çok boyutlu olması; ikincisi ise araştırmacıların zorbalık olgusunu birbirinden tamamen farklı perspektiflerden analiz etmiş olmalarıdır (s.20). Her ne kadar evrensel olarak ortak kabul görmüş bir tanım var olmasa da, ilgili literatürde zorbalık davranışı neredeyse tüm araştırmacılar tarafından saldırgan davranışın alt kategorisi olarak kabul edilmektedir (Duy, 2013, s.987).

Zorbalık davranışı, “*herhangi bir kişinin ya da grubun kendilerine kurban olarak seçtikleri bir başka kişi üzerinde stres ya da üzüntü yaratmak amaçlı sürekli tekrarlayan fiziksel ya da psikolojik yönden saldırgan davranışlar*” olarak açıklanmaktadır (Özkılıç, 2014, s.257). Cemaloğlu (2007), zorbalık davranışını örgütsel bir çatışma olarak değerlendirmekten ziyade kurban seçilen kişinin adaletsiz davranışlara ve saldırganlığa maruz kaldığı bir davranış olarak nitelenebileceğini ifade etmektedir (s.791). Zorbalık davranışının tanımlanmasında araştırmacılar genel olarak kabul görmüş üç önemli boyutu ortaya koymaktadır. Birinci boyut, davranışın amaçlı olarak yapılıyor olması; ikinci boyut, davranışın tekrarlanıyor olması; üçüncü boyut ise güç dengesizliğinin varoluşudur (Terry, 1998; Pervin ve Turner, 1998; Duy, 2013; Garrett, 2014).

Öğretmenlerin öğrencileri tarafından saldırgan ve zaman zaman şiddet içeren davranışlara maruz kalmaları, son zamanlarda çeşitli araştırmalara konu olmaktadır. 1990’ların sonlarına kadar zorbalık davranışı, daha çok öğrencinin öğrenciyi hedef aldığı davranışlar olarak araştırılmaktaydı. Öğretmene yöneltilen zorbalık davranışı ise daha çok yönetici ve diğer meslektaşlarından gelen ve yıldırma (mobbing) olarak adlandırılan açıdan ele alınmaktaydı. Ancak günümüzde öğretmenlerin, “öğretmen-öğrenci, öğretmen-öğretmen, öğretmen-okul idaresi, öğretmen-okulun diğer personeli, öğretmen-veli” ilişkisi düzleminde (Köiv, 2014, s.126) zorbalık davranışına maruz kaldıkları gözlemlenmektedir.

Öğretmene yöneltilen zorbalığın tanımı DeWet (2010) tarafından “*Öğrencileri yönlendirmesi, izlemesi ve onlara rol model olarak hareket etmesi gereken eğitimcilerin; kendileri tarafından yönlendirilmesi, izlenmesi ve korunması beklenen öğrenciler tarafından hedef alınması*” şeklinde yapılmaktadır. Daha detaylı bir ifadeyle; öğretmene yöneltilen zorbalık; öğrenci ile öğretmen arasında güç dengesizliğinin olduğu durumlarda kasıtlı, süreklilik arz eden ve öğretmeni fiziksel, duygusal, sosyal ve/veya mesleki açıdan yıpratmayı amaçlayan saldırgan davranışlardır. Zorbalık davranışı sözlü, sözsüz, fiziksel, cinsel, ırksal ve/veya elektronik ortamda ortaya çıkabilmektedir (s.190).

DeWet’e göre (2010), öğrenciler öğretmenleri güçsüz bırakmak için amaçlı bir biçimde öğretmen otoritesini sarsıyorlarsa, sınıf içinde düzeni ve huzuru bozucu davranışlar olarak nitelenebilecek hareketler artık “öğretmeni hedef alan öğrenci zorbalığı”na dönüşmüştür (s.198). İki davranış biçimi arasındaki farkı yaratan nokta, öğrenci(ler)in davranışlarının içinde barındırdığı niyetin olumsuzluğudur. Garrett (2014, s.22), öğrencinin öğretmene karşı zorbalığını “*öğrencilerin, sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimlerinin kaynağı olması gereken ve onların güvenliğini sağlaması gereken kişilere (öğretmenlerine) yönelttikleri saldırganlık*” olarak açıklamıştır. Terry’e (1998) göre bu durum, mağdur olan kişinin bu davranışa maruz kalmaktan kolaylıkla kaçamayacağı durumlarda ve eşit olmayan güç dengesinin kötüye kullanıldığı, gücün kullanılması bakımından avantajlı taraf olan kişi ya da kişilerce istismar edildiği zamanlarda ortaya çıkmaktadır (s.261).

Öğretmeni hedef alan zorbalık davranışıyla ilgili literatürde, öğrencinin öğretmene yönelttiği zorbalık davranışının sınıf içinde düzeni bozucu davranışlardan ayırt edilmesinin kolay olmadığı ifade edilmektedir. Bu sebeple, öğretmene yönelik öğrenci zorbalığının şu davranışlarla belirleyici olduğuna yer verilmektedir: Öğretmeni sürekli ve amaçlı biçimde acımasızca taciz etmek, öğretmene küfretmek, onu taklit etmek, öğretmeni bilerek görmezden gelmek, öğretmen hakkında kişisel yorumlar yapmak; öğretmene ait eşyalara zarar vermek (Pervin ve Turner, 1998, s.4).

Garrett (2014, s.27), öğretmenin maruz kaldığı zorbalık davranışını direkt ve dolaylı zorbalık olarak iki temel başlık altında incelemektedir. Direkt zorbalık davranışları; fiziksel biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Öğretmene vurmak, tükürmek, saçını çekmek, uygunsuz biçimde fiziksel temasta bulunmak, taciz edici telefonlar etmek, öğretmene ait eşyaya zarar vermek vb. bu davranışlara örnek teşkil etmektedir. Direkt zorbalığın ikinci biçimi ise fiziksel olmayan zorbalık davranışlarıdır. Sözlü zorbalık davranışları; cinsellik içeren uygunsuz veya taciz edici dil kullanmak, ırkçı ifadeler, öğretmenin dış görünümüyle ilgili acımasız ve can yakıcı yorumlar, korkutma veya şiddet kullanacağına dair tehditleri içerirken sözlü olmayan zorbalık davranışları; öğretmeni rencide edici jest ve mimikler yapmak, gözünü dikip bakmak, kıkırdamak, gülüşmek, öğretmeni taklit etmek, tehdit edici yüz ifadeleri takınmak şeklindedir. İkinci zorbalık biçimi ise dolaylı biçimde ortaya çıkan zorbalık davranışlarıdır. Dolaylı davranışların amacı, davranışa maruz kalanı psikolojik ya da duygusal strese sokmak ve sosyal statüsüne zarar vermektir. Bu tip davranışlar öyle bir şekilde sergilenir ki, öğrenci aslında öğretmene acı çektirmeyi amaçlarken, görünüşte amacı öğretmeni incitmek değilmiş gibi göstermeyi de başarabilmektedir (Bjorkqvist, 1992; Akt:

Garrett, 2014, s.27). Öğretmeni görmezden gelmek, sürekli biçimde sınıf düzenini bozmak, amaçlı biçimde öğretmeni sınıf içinde yalnızlaştırmak, üçüncü bir kişiyi kıskırtıp öğretmene fiziksel zarar vermesini sağlamak, öğretmen hakkında kötü niyetli dedikodu yapmak ve yalanlar yaymak, öğretmenin kişisel ve mesleki karakteri ile ilgili asılsız ve küçük düşürücü ifadelerle başkalarıyla konuşmak, internet ortamında öğretmene yapılan zorbalık bu davranışlara verilebilecek örneklerdendir (Garrett, 2014, s.27).

Yapılan araştırmalarda, öğretmene yönelik öğrenci zorbalığına ilişkin farklı kavramların kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlardan bazıları şunlardır: “Cross-peer abuse” (Terry, 1998), “teacher-targeted bullying” (Pervin ve Turner, 1998), “educator-targeted bullying” (DeWet, 2010), “student bullying of teachers” (Garrett, 2014). İngiltere’de 2000 yılında yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre, karşılaştırma yapılan 16 çalışma alanı içerisinde öğretmenlik mesleği, çalışanların çeşitli kişiler tarafından zorbalık davranışına maruz kalma oranının yüksekliği bakımından (posta/telekomünikasyon çalışanları ve cezaevi çalışanlarının ardından) üçüncü meslek olarak ortaya çıkmaktadır (Byers, 2012, s.6). Bu durum, öğretmenlerin çok çeşitli kesimlerden kendilerine yöneltilen zorbalık davranışına sıklıkla maruz kaldıklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Byers, 2012; Köiv, 2014; McMahan ve diğerleri, 2014; Moon ve diğerleri, 2015). Bu çalışmada, zorbalık davranışının bir alt kategorisi olarak nitelendirilen “öğretmenlere öğrenciler tarafından yöneltilen zorbalık davranışı” ele alınmıştır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde yapılan araştırmalar incelendiğinde, zorbalıkla ilgili yapılmış olan çalışmaların ilk, orta ve lise kademelerinde çalışmakta olan öğretmenlerin öğrenci zorbalığı davranışına ilişkin algıları üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu çalışmanın amacı İngilizce okutmanlarıyla üniversite öğrencileri arasında yaşanan öğrenci zorbalığının okutmanların algılarına göre incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda; öğretmene yönelik öğrenci zorbalığı davranışını çözümleyebilmek, bu davranışın nedenlerini ve sonuçlarını analiz edebilmek, eğitim yöneticilerinin neler yapması gerektiğine ilişkin çıkarımlar için bilgi alt yapısı oluşturulmaya çalışılmaktadır.

2. YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji) deseniyle yürütülmüştür. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.72). Başka bir ifadeyle olgubilim araştırmalarında, araştırmacıların odaklandığı temel nokta, bir olgu ile ilgili katılımcı bireylerin yaşamış deneyimlerinin belirlenmesidir. Olgubilim araştırmaları, kişilerin deneyimlerini sadece bir olgu ile sınırlamakta; ne deneyimledikleri ve nasıl deneyimledikleri üzerine odaklanmaktadır (Creswell, 2007).

2.1. Çalışma grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri arasında yer alan “ölçüt örnekleme” kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, bir araştırmada gözlem birimleri belli özelliklere sahip olaylar, kişiler, durumlar ya da nesnelere oluşturulabilir. Bu durumda örneklem için belirlenmiş ölçütü karşılayanlar örneklem grubuna alınır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Bu çalışmada İngilizce okutmanları için görev yaptığı hazırlık okulunda “öğrenci tarafından zorbalığa maruz kalması” ölçütü olarak belirlenmiştir. Buna göre araştırmanın çalışma grubu, İstanbul ilinde bir devlet üniversitesinde çalışan 15 İngilizce okutmanından oluşturulmuştur. Tablo 1’de çalışma grubundaki İngilizce okutmanların demografik bilgilerine yer verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcı	Cinsiyet	Toplam Kıdemi	Çalıştığı Kurumdaki Kıdemi	Çalıştığı Bölüm
K1	Erkek	7	6	Hazırlık
K2	Erkek	9	6	Hazırlık
K3	Kadın	9	4	İleri İngilizce
K4	Kadın	12	12	Hazırlık
K5	Kadın	12	10	Hazırlık
K6	Kadın	13	12	İleri İngilizce
K7	Kadın	13	9	Hazırlık
K8	Kadın	16	12	Hazırlık
K9	Kadın	17	15	İleri İngilizce
K10	Kadın	18	17	İleri İngilizce
K11	Kadın	22	22	Hazırlık
K12	Kadın	23	18	Hazırlık
K13	Erkek	26	24	Hazırlık
K14	Kadın	28	12	Hazırlık
K15	Kadın	30	28	Hazırlık

2.2. Veri toplama aracı ve verilerin toplanması

Bu araştırmada veriler, görüşme yöntemi yoluyla toplanmıştır ve veri toplama aracı olarak da yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Olgubilim araştırmalarında başlıca veri toplama aracı görüşmedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011; Christensen, Johnson ve Turner, 2015; Gliner, Morgan ve Leech, 2015). Coleman (2012) görüşmenin, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu belirtmiştir. Bu durum görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede başarılı bir yöntem olmasından kaynaklanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu araştırmada görüşmelerin organize edilmesi için öncelikle İngilizce okutmanlarından randevu talep edilmiş, uygun ortam ve zamanda görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelere başlamadan önce araştırmanın amacı ve görüşmenin amacı katılımcılara açıkça ifade edilmiştir. Ayrıca kurum ve şahıs isimlerinin hiçbir şekilde geçmeyeceği ve verilerin bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacağı belirtilmiştir. Görüşmeler 30-45 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir.

2.3. Verilerin analizi

Yapılan görüşmelerde, katılımcı İngilizce okutmanlarının sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda temalar ve kodlar oluşturulmuştur. Veriler birbiriyle uyumlu olacak şekilde sınıflandırılarak, alt temalar belirlenmiştir. İlk taslak bittikten sonra analiz tekrar gözden geçirilerek, tekrarlayan veya birbiriyle uyumlu olmayan temalar yeniden sınıflandırılmıştır. Alıntılar belirli bir konuya ya da noktaya işaret etmesi ve bunun çoğunluk tarafından dile getirilmesiyle; mevcut literatür bilgisinden yararlanılarak yorumlamaya gidilmiştir. İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Kodlama; verilerin içerik analizine tabi tutulması, yani veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) isim verilmesi sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s.227-228). Bu araştırmada İngilizce okutmanları 1'den 15'e kadar kodlanmış ve her birine "K" kodu verilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Okutmanların öğrenci kaynaklı zorbalık davranışı algıları

Okutmanların, bir öğrenci davranışının zorbalık davranışı olarak algılamasına neden olan etkenleri genellikle öğrencinin bu davranışları sergilemesinin okutmanın sınıf ortamında zor duruma düşmesine neden olması ve dersin işlenişinin sabote ediliyor olması sonuçlarıyla ilişkilendirdikleri görülmektedir.

... İlk olarak dersi sabote etmek geliyor aklıma, hem fiziksel davranışlarıyla hem sözleriyle ...(K3)

... Bence, öğrencinin sınıfta hocayı zor duruma düşürmek için bilerek ve isteyerek yaptığı her davranış zorbalıktır. Ama bilerek ama isteyerek. Sınıf içinde hocayı zor duruma düşürmek için yaptığı her şey bence zorbalıktır ...(K6)

... Sürekli beni sınıf içinde hareketleriyle, sözleriyle rahatsız ediyorsa, ders ortamını bozuyorsa evet buna zorbalık derim ...(K8)

... Dersi sabote etmelerini, dersi işlememi engelleyici hareketleri ben zorbalık olarak görürüm. Diğer arkadaşlarını oyalamaları, dersten koparmaları. Temelde yani işte öğretmenin dersi işleyişini, öğretmenin derse konsantrasyonunu ya da öğrencilerin konsantrasyonunu dağıtacak aktivitelerde bulunup bölmesi dersi, yani dersi engellemesi ...(K9)

... Psikolojik zorbalık da; öğrencinin dersi bir şekilde takip etmeyip, sabote edip ya da arkadaşlarını da belki planlayıp programlaması. Öğretmene ters bir şey söylemesi, şamata yapması, arkadaşlarıyla sürekli konuşması, gruplaşması gibi şeyler olabilir ...(K10)

... Öğretmenin sağlamaya çalıştığı otoriteyi bilerek veya bilmeyerek bozacak şekilde hareket etme ...(K13)

... İtiraz etmek olabilir her türlü, materyal getirmemek, dersi sabote etmek olabilir ...(K14)

Öğrencilerin bazı davranışlarının tam olarak "zorbalık" tanımının altına konulup konulamayacağına bazı okutmanlar, net olarak karar verememekte ancak bu davranışların sınıf içi disiplin problemlerine yol açıcı ve okutman açısından sıkıntı yaratıcı davranışlar olduğunu vurgulamaktadır.

... Sınıf içi disiplin problemleri, ses yükseltme, uyumsuz davranışlar, izin almadan yer değiştirme. Buna cep telefonu şarjını takmayı da dâhil edebiliriz. Sonra aşırı gürültü yapma, izinsiz söz alma. Bunların hepsi zorbalığa tam dâhil olmayabilir ama sınıf yönetiminde hoca için sıkıntı olabiliyor ...(K1)

... Mesela derste bir öğrenci, sınıfın bir ucundan bir ucuna arkadaşına sesleniyor. Yani direkt bana yapılmamış ama hocaya yapılan saygısızlık olarak nitelendiriyorum ben bunu. Bilmiyorum bunu zorbalık olarak adlandırabilir miyiz? Ama bir tarz zorbalık bence ...(K11)

Diğer yandan, bazı okutmanların ifadelerinden (8/15) zorbalık davranışının tanımlanmasında; o davranışı gösteren öğrencilerin “niyetlerinin” ve okutmanın tahammül düzeyinin, kendilerinin bu davranışı zorbalık olarak algılamalarında belirleyici bir faktör olduğunu düşündükleri anlaşılmaktadır.

... Bu biraz zorbalık eşliğinizle de alakalı. Bazen sınıfta uyuyan bir öğrenci bile size rahatsızlık verebilir. Bu tür durumlar çok yaşıyoruz ...(K2)

... Sözel olarak oluyor hep ama o da bence kişiden kişiye değişiyor. Ufak sözel bir şeyden etkileniyorsanız yani o bence zaten zorbalık olarak değerlendirilebiliyor. Benim öyleydi. Mesela anlayışlı davrandığımı düşündüğüm konularda, öğrencilerden hiç anlayış göstermediğim, katı olduğumla ilgili aynı öğrenciden birkaç kez üst üste derste duyduğumda ben onu zorbalık olarak nitelendiriyorum çünkü benim derste ki modumu etkiliyor ya da sonrasında eve gidince de devam ediyor. Benimkisi hep böyleydi yani sözel olarak ve psikolojik olarak ...(K3)

... Çünkü bazen istemeyerek yaptıkları şeyler de, ya da işte kendi problemlerinden kaynaklanan şeyler de seni sınıfta zor duruma düşürebilir ...(K6)

... Evet, böyle şeyler yaşadım, onun dışında bir tane yani sınıf içinde bir öğrencinin de huzurumu kaçırdığı oldu. Ne yapıyordu mesela? Dersi sürekli bölüyordu saçma sapan sorularla. Ondan sonra yaptığı ödevleri direkt kopyaladığı halde inkâr ediyordu ben yapmadım öyle bir şey diye. Yani bir ters gitme durumundaydı. Aslında görünürde sanki bana karşı değilmiş gibi görünüyordu. Kişisel de değildi belki, çocuğun karakteriyle alakalıydı ama çok rahatsızlık vericiydi ...(K8)

... Herkes aynı backgrounddan ya da çevreden gelmiyor yani şu da olabiliyor; çocuğun mesela davranışı ona çok normal gelebilir. Herhangi bir terslik olduğunu düşünmeyebilir davranışında, ya da bunu kasten yapabilir. Böyle bir ayrım da var aslında. Bence yaptıklarının çok farkında olmayanlar da var normal olduğunu düşünenler. Dediğim gibi o ilgi çekmeye çalışanlar biraz daha belki. Bir taraftan da, yine belki ilgi çekmek için ya da yapısı öyle olduğu için kasten yapanlar da olabilir bu tip davranışları. Okutman için tabii zor, zamanla anlayabilirsin onu. Bu çocuk gerçekten iyi niyetle yanlış bir şeyler mi yaptı ve sınıf ortamı bu hale geldi yoksa kasti bir şeyler mi var. Zor okutmanların işi aslında. Bir sürü faktör var onu etkileyen, hocanın da bunları işte bir şekilde gözetip gerekli önlemleri almaya çalışması lazım bence ...(K10)

... Bence zorbalık demeyelim; bence zorbalık kötü bir kavram, çünkü o çocukların kötü niyetli olduğunu düşünmüyorum. Hepsinin bir hikâyesi var bence ve o yaş grubunda da oğlum olduğu için sonuçta o çocuk ergenlik yaşıyor ve erkeklerin özellikle ergenlikten çok çabuk çıkamadığını düşünüyorum. Hep bir şeylere tepki gösteriyorlar. Bu bence onlara sunduğumuz hayatın bize karşı tepkisi oluyor gibi geliyor bana. Hayatta bir şeyleri yaşamışlar, bir yerde onlar tepki olarak çıkıyor. Ben kişisel algılamıyorum hiçbir zaman, o çocukların kendi hani mutsuzluğu, hayatta karşılaştıkları engellere karşı olan bir hınç mı diyelim, bir intikam mı diyelim, işte bir tepki gösterme diyelim. Öyle bakıyorum olaya ...(K12)

... İlk zamanlar için bu türden öyle bir öğrenci vardı. Niyeti zorbalık yapmak olmasa da sürekli sorduğu sorularla dersi sabote ediyordu. Ben de öğretmen olarak öğrenciye sert davrandım, küçük düşürmüş de olabilirim. Ben de zorbalığa karşı zorbalık yapmıştım ...(K13)

... Ama bakışlardan bile artık anlayabiliyorsunuz. Bana zorbalık dedirten şey şu: bakışları tanıyor sunuz artık, bana sevgiyle mi bakıyor yoksa işte kızgınlıkla mı bakıyor, yoksa hırsıyla mı bakıyor onu anlıyorsunuz yani. O, hisle ilgili tamamen. Yoksa elinizde böyle çok özel bir şey yok anlamak için. Bakışın türünden, öğrencinin kayıtsızlığından anlıyorsunuz, oturma biçimi bile ele veriyor o davranışı ...(K15)

Okutman algılarına göre, öğretmene yöneltilen zorbalık davranışları okutmanlar tarafından genel olarak üç şekilde kategorize edilmektedir:

- Fiziksel zorbalık,
- Sözlü zorbalık,
- Öğretmeni sınıf içinde yok sayarak yapılan zorbalık.

Bu üç grup davranıştan fiziksel zorbalık okutmanların kendi deneyimlerinden kaynaklanarak örneklerini verdikleri bir davranış olarak ortaya çıkmamaktadır. Çünkü okutmanların çoğu (8/15) bu tür davranışlarla üniversite

ortamında kendilerinin hiçbir şekilde karşılaşmadıklarını ifade etmektedirler. Diğer iki gruptaki zorbalık davranışları ise tamamen olmamakla birlikte genellikle okutmanların kendilerinin sınıf içinde karşılaştıkları durumlardan yola çıkarak verdikleri örneklerden oluşmaktadır.

Katılımcı görüşlerine göre fiziksel zorbalığın alt boyutları şunlardır:

- Fiziksel davranışlarıyla dersi sabote etmek (K3, K5, K8),
- Oturma şekli, bakışlarla ve çeşitli davranışlarıyla öğretmeni taciz (K1, K3, K4, K15)

Katılımcı görüşlerine göre sözlü zorbalığın alt boyutları şunlardır:

- Ses yükseltme (K1, K4, K5, K15),
- İzinsiz söz alma ve arkadaşlarıyla sürekli konuşma (K1, K3, K5, K8, K11, K12),
- Öğrencinin sınıf içi öğrenme ortamında kendisinden yapması istenilen herhangi bir şeye olumsuz olarak uygunsuz olarak cevap vermesi (K1, K4, K8, K9, K10, K13),
- Sözlü davranışlarla dersi sabote etmek (K3, K5, K6, K8, K9, K11, K13),
- Konulmuş kuralları eleştirme, itiraz etme, veryansın etme (K2, K14),
- Öğretmene meydan okuma (K2, K7),
- Öğretmenin açığını arama (K2, K6),
- Öğretmenin özel hayatıyla ilgili ısrarcı sorular sormak, cüretkâr konuşmalar (K5, K6, K11, K15)
- Öğretmenin dış görünüşüyle dalga geçmek (K7)
- Öğretmenin arabasının modeliyle dalga geçmek (K7)
- Öğretmenin İngilizce konuşma aksanıyla dalga geçmek (K7)
- Öğretmenin karakteriyle dalga geçmek (K11)
- Öğretmene küfür etme (K11)

Katılımcı görüşlerine göre okutmanı yok saymanın alt boyutları şunlardır:

- Derste aşırı güdültü yapmak (K1, K7, K11),
- Aktivitelere katılmayı reddetme (K2, K11, K14),
- Derste sigara sarıp arkadaşına verme (K11),
- Cep telefonuyla uğraşmak (K2, K12, K14),
- Dersle alakasız başka bir şey yapmaya çalışmak (K8, K14),
- Tepkisizlik (K6, K8, K14, K15),
- Materyal getirmeme (K14, K15)
- Uyumak (K2, K10, K12)

Yukarıda da belirtildiği üzere; okutmanlar genel olarak üniversite ortamında fiziksel şiddetin içinde olduğu bir zorbalık davranışına maruz kalmadıklarını ifade etmektedirler.

... Şahsen belki bu cinsel saldırı, taciz, sözlü saldırı, fiziksel saldırı bunlara çok maruz kalmamış olabilirim ama kalmış olanlar muhakkak olmuştur, özellikle fiziksel anlamda kulağıma geldiğini söyleyebilirim ...(K1)

... Yani hiç karşılaşmadım ama üzerine yürümek olabilir hocanın. Bazı öğrencilerde kontrol bozukluğu olabiliyor, öfke patlamaları... Diğer türlü bir şey yaşamadım hani fiziksel bir zorbalık falan ...(K3)

... Bu okul içinde zorbalığı fiziksel değil de daha çok saygısızlık üzerine olan davranışlara zorbalık diyebilirim ...(K4)

... Yani fiziksel da vardır illa ki de benim bildiğim yok ama duyduğum var okutmanlarda değil ...(K6)

... Bana göre elbette fiziksel değil ama psikolojik zorbalıktan bahsedilebilir... Ben hiç öyle bir fiziksel bir zorbalıkla karşılaşmadım açıkçası. Karşılaşanı da duymadım aslında ama psikolojik olarak oluyor evet ...(K10)

... Onun dışında da bazı erkek öğrencilerin fiziksel şiddet gösterileri olabilir sinirlenip falan hani tartıştıkları anlarda. Bilmiyorum öyle bir şey olabilir; öyle bir şey yaşamadım ama olabilir, yani yaşadığını biliyorum. Bir kere M... Üniversitesi'nde okutmanın üzerine bir öğrenci yürümüştü. Öğrenci yönetime çağrıldı ama inkâr etti bu durumu. Böyle şeyler olmaz normalde üniversitede ...(K14)

... Taciz ediyorlar bakışlarıyla, oturuşuyla, kalkışıyla... bunlar buradaki zorbalık örnekleri. Onun dışında üstüme falan yürümüş halleri yok yani. O şekilde bir şeyleri yok tabi ki ...(K15)

Okutmanlar, üniversite ortamında daha sıklıkla karşılaşılan zorbalık davranışlarının sözlü olarak ortaya çıktığını belirtmektedirler. Ancak, sözlü zorbalık davranışları da okutmanların deneyimlerine göre çok aşırı uç örneklerin olduğu sözlü davranışlar olarak ortaya çıkmamaktadır.

... Kimi sınıflarda direkt olarak karakteriyle ilgili negatif davranışlar olabilir ama ben karşılaşmadım. Hani zorbalık olarak nitelendirebileceğim, hani zorlama, küfür çok büyük bir saygısızlık aşırı bir şeyle karşılaşmadım. Küfür zorbalık tabi. Veya mesela hoca öğrenciye bir saygısız davranışından dolayı çık diyebilir öğrenciye ama öğrencinin çıkmaması. Hocanın hani karakterine yönelik ithamlarda bulunması, tabi fiziksel olarak da Türkiye'nin bazı yerlerinde belki oluyor dur hocalara karşı. Bunlar zorbalık tabi ...(K11)

Bir okutman, bazı öğrenci davranışlarının siber zorbalık biçiminde ortaya çıkabildiğini vurgulamaktadır.

... Israrlı mailler olabiliyor üst üste aynı konu hakkında ama rahatsız edici bir şekilde; bir günde üç dört tane ya da daha fazla, zorlayıcı mailler. Mesela herhangi bir derse kabul edilme, ödevin kontrol edilmesi, devamsızlıkla ilgili anlayış gösterilmesini beklemek. Bunun çok üst üste yapılması yani hayır cevabı almasına rağmen devam etmesi bunlar bence ...(K3)

3.2. Okutmanın öğrenci zorbalığına uğramasının sebeplerine dair kendi deneyimleri

Sınıf dinamiği

Okutmanlar, öğrenciler tarafından zorbalık davranışlarına çeşitli şekillerde maruz kalmaktadırlar. Tek bir öğrenci bu davranışın sorumlusu olabilirken, bazen diğer öğrencilerden de destek bulabilmekte ve davranışını devam ettirebilmektedir. Bazı durumlarda, sınıf dinamiği okutmanı zorbalık davranışına uğramaya açık hale getirebilmekte ve okutman bir öğrenci grubunun ya da tüm sınıfın zorbalığına uğrayabilmektedir.

... Olmaz mı? Bir kişi olarak da oldu, bütün sınıf olarak da oldu öğrenci zorbalığına uğradığım... (K8)

... Çok büyük boyutlarda olmadı ve 17 yıllık öğretim hayatım boyunca da bir tane çok belirgin bir olay hatırlıyorum. O da hazırlıktayken C kurlarına girdiğimde bir sınıfta oldu. Bunu da yapan iki erkek öğrenci sınıfta yaş olarak sınıfa göre biraz daha sanırım yaşça büyüklerdi ...(K9)

... Geçen sene ilk dönemki sınıfımız öyleydi... Konuşma diyorsun konuşuyorlar, konuşma diyorsun, dersi dinlemek yok. Ama bu mesela o sınıfın çoğunda böyleydi. İki üç düzgün öğrenci varsa yirmi yedisi bozuk. O ekstrem bir sınıftı mesela geçen sene... ama o hepimizin bayağı bir uğraştığı sınıf oldu ...(K11)

... Yıllar önce hatırlıyorum çift diploma programında bir sınıf vardı. Mesela o çocuklara hiçbir şekilde ulaşamadım yani. Çok fecilerdi, çok fecilerdi. Tek amaçları bir sınav skoru almaktı ve sürekli benden sınav istiyorlardı, ders dinlemek istemiyorlardı. Sınav yapayım, onun da cevaplarının bile sadece şıklarını istiyorlardı, açıklamalarını bile istemiyorlardı. Yani o şekilde bir tuhaf tavırları vardı, sınıf olarak vardı o tavır. Onlarla bayağı zorlanmıştım ...(K14)

Okutmanın yaşı

Bazı okutmanlar, öğrenciler yaş olarak okutmanı kendilerine yakın gördüklerinde zorbalık davranışını sergilemeye daha meyilli olduklarını düşündüklerini hem varsayımlarıyla hem de yaşadıklarından örnekler vererek ifade etmektedirler. Bu durumda, okutmanlar mesleklerine başladıkları ilk yıllarda daha çok öğrenci zorbalığına maruz kaldıklarını ifade etmektedirler.

... İlk senemde bu duruma maruz kaldım. O zaman bir quiz hazırlamıştım öğrencilere ve o sınıfta yaşça büyük olan birisi daha vardı. Sonra yapmak istemediler çocuklar quiz olduğu için. Ben de dedim ki: “İsterseniz masanın üzerine bırakıyorum, ister alın, ister almayın” dedim. Ben derse girerken tekrar... öğrenci benim derse girdiğimi gördüğünde masanın üzerinden bir quizimi aldı ve tekme attı, benim gözümün önünde. Orada benim zaten şarteller attı. Dedim ki “Ne yapıyorsun? Neden benim gözümün önünde emeğimi tekmelemeyi tercih ediyorsun?” ... Ama orada quizimi tekmelediği anda direkt bana kişisel dönünce ben de neden diye sordum. Bana ilk söylediği şey, “Sizin yaşınız kaç ki bana bu soruyu soruyorsunuz? İstediginizi yapın dediniz, ben de tekme attım.” oldu ... (K4)

... Mesela yaşınla ilgili zorbalığa maruz kalabilirsin. Seni yaş olarak yakın gördüklerinde anlattığın ne varsa bunu çok dikkate almayabilirler akranları olarak gördüklerinden o kadar ciddiye almayarak asıl senin motivasyonunu düşürücü tepkilerde bulunabilirler. İlk başladığım senelerde vardı aslında... İlk başladığım zamanlarda bir de görüntü itibarıyla de sanırım onlara daha yakın göründüğüm için şey vardı mesela ismimle hitap etmek isteyenler vardı. Ondan sonra mesela, ne bileyim okul dışında aktivitelerine katılmam konusunda ısrar edenler vardı. Bunu kibarca reddetsen de kendileri arkadaş arasında nasıl şakalaşırsa sana da hani “Abartma, şey yapma” falan diyenler oluyordu ilk zamanlarda. Diğer partnerlerim yaş itibarıyla emekliliği gelmiş, daha çok yaş nedeniyle saygı gösterilen kişilerdi. Ben aralarında en gençtim. Öyle de olunca, yapmam gereken bir şeyler var, onlara ulaşmam gerekiyor ama ders olarak değil de kişisel olarak benle ilişki kurmaya çalışıyorlardı ve sabote ediyorlardı dersi ... (K5)

... İlla ki senelerce her sınıfta o eğilimde olan öğrenciler çıkabiliyor yani... İlk başlardan hatırlıyorum, ilk başladığım zaman hatırlıyorum. Bu okula ilk başladığım zaman ilk sınıfımda hani öğrencilerim cidden böyle bilerek ve isteyerek sürekli dersi bozma, işte dersi durdurma, hocayı zor duruma düşürme gibi böyle bir şeyleri vardı. İlk başladığım seneki ilk sınıfımda sadece özellikle hatırlıyorum bunu. O şöyle bir şeydi: yeni başlamış olmamla ilgili, sonuçta çünkü çok gençtik... Sürekli mesela şey yapıyorlardı; “Siz şimdi yenisiniz, tabi bilmezsiniz; sürekli ders işliyorsunuz...” Sürekli Türkçe muhabbet etmek ya da Türkçe kişisel sorular sormak istiyorlardı. Nereden mezun oldunuz, evli misiniz, bilmem ne misiniz vesaire. Ona cevap vermediğim zaman da hani duvarla karşılaştıkları zaman da bu sefer dersi sabote etmeye çalışıyorlardı ... (K6)

... Çok aslında belki basit örnekler, çok ciddi bir şey yaşamadım ama mesela şöyle bir şeyden bahsedebilirim; çok yeni başladığım yıllarda, bir çocuk vardı sınıfta ve ders anlatırken ben kafasını koyup uyuyordu yani... Sonra, e tabi o zamanlar ilk yıllar olduğu için, çok tecrübeli de değiliz filan ... (K10)

... Onun dışında da bazı erkek öğrencilerin genç öğretmenlere fiziksel şeyleri olabilir sinirlenip falan hani tartıştıkları anlarda ... (K14)

Aynı sınıfları paylaştıkları diğer okutmanların tavrı

Üniversite hazırlık programında okutmanlar bir sınıflı diğer birkaç okutmanla daha paylaşmak durumunda kaldıklarını ve bu durumda birbirlerinin “partner”i olduklarını söylemektedirler. Ancak bazen partnerlerinin paylaştıkları sınıftaki öğrencilerle olan ilişkilerindeki belli tavır ve davranışlarının kendilerinin öğrenci zorbalığı davranışına uğramasına çanak tutacak şekilde olabildiğini belirtmektedirler.

... Benim partnerim hiçbir şekilde çocukları sıkmayan, istediğiniz gibi takılın edin problem değil diyen birisiydi mesela... Öyle de olunca, yapmam gereken bir şeyler var, onlara ulaşmam gerekiyor ama ders olarak değil de kişisel olarak benle ilişki kurmaya çalışıyorlardı ve sabote ediyorlardı dersi ... (K5)

... Ben gerçi bir sene olmuştu mezun olalı ama zaten ilk girdiğim zaman sınıfa “yeni bir hoca, yeni mezun belli ki” tavrı bunda etkili olmuştu bence ve bu okula yeni başladığımı bir şekilde öğrendikleri için. Herhalde partnerimden öğrenmişlerdi çünkü ben özellikle ona dikkat etmişim açık vermeye, onun bir zayıflık olarak algılanabileceğini öğrenciler tarafından düşündüğüm için orada açık vermeye dikkat etmişim ama biliyorsun hazırlıkta partnerlerimiz var ve partnerlerimiz Türkçe böyle bir diyaloga girdiği zaman öğrenciyle ve senin yeni olduğunu öğrendiği anda o yüzden zayıf bir şey bulmuş gibi üzerime geldi o zaman öğrenciler ... (K6)

... Ama bu sınıfta böyle bir problemin çıkmasını ben direkt aynı sınıflı paylaştığımız partnerime bağlıyorum çünkü bu partner şeye, gramere oynayan bir arkadaştı, bana göre de okulda daha eskiydi. Ben bundan şöyle emin olabiliyorum problem sadece bende değildi çünkü aynı problemi aynı sınıflı paylaştığım diğer bir bayan meslektaşım da yaşadı... Mağdur olan diğer arkadaşım

da konuştuğum zaman hatta onu ağılatma aşamasına kadar getirdi öğrenciler şuna bağlıyorum; bu partner, bizi öğrencilerin gözünde biraz hafif gösterici hareketler, biraz kıskırtma ile iyi hoca değilmiş gibi göstermeye çalışıyordu. Çünkü sadece ben yaşasam sadece bende bir problem var diyeceğim ama aynı problemi diğer arkadaşım da yaşadı o partnerden dolayı ... (K9)

... Bir paylaştığımız sınıf vardı başka bir erkek hocayla. Mesela o erkek hocanın tutumundan kaynaklanan birtakım zorluklar vardı o sınıfta. Sen ne kadar uğraşırsan uğraş onu düzeltemiyordun, ağzınla kuş tutsan işe yaramıyordu. Yani orada mesela okutmanın tutumuna çok bağlı şeyler yaşanıyordu ama bu sınıfı paylaşan diğer okutmanları da etkileyen bir şeydi yani ... (K10)

3.3. Okutmanın öğrenci zorbalığına uğramasının sebeplerine dair genel algıları

Okutmanlara kendi deneyimlerinin yanı sıra, öğrenci zorbalığına uğrayan okutmanların bu davranışa maruz kalma sebeplerine dair algıları; bu durumu okutmandan kaynaklanan, öğrenciden kaynaklanan, her ikisinden de kaynaklanan ve son olarak kurumun yapısından kaynaklanan etkenler olarak dört farklı grupta toplanmaktadır:

Okutman kaynaklı etkenler:

- Öğrencilerle iletişiminin ve ilişkilerinin kuvvetli olmaması (K1, K3, K8, K10, K11, K13, K15)
- Okutmanın karakteri (Aşırı sakın ya da aşırı otoriter olması vb.) (K4, K9, K11, K13, K15)
- Okutmanın akademik yetersizliği (K1, K5, K7, K14)
- Okutmanın mesleki tatmin hissetmemesi (K1, K7, K13)
- Okutmanın tecrübeli olup olmaması (K5, K13)
- Okutmanın sınıf yönetimindeki yetersizliği (K1)

Öğrenci kaynaklı etkenler:

- Öğrencinin özel hayatıyla ilgili problemler, psikolojik sıkıntıları (K1, K3, K7, K8, K11, K12, K15)
- Öğrencinin okutmanı akademik olarak yeterli bulmuyor oluşu (K1, K2, K5, K11, K12, K14)
- Öğrencinin akademik başarısızlığı ya da dil öğrenmeye ilgisizliği (K1, K3, K5)
- Öğrencinin sınıf içerisinde diğer arkadaşlarıyla uyumsuzluğu (K1, K15)
- Öğrencinin okutmana karşı cinsiyete dayalı bir önyargısının olması (K1, K11)
- Öğrencinin okula adaptasyon sorunu (K3, K15)
- Sınıf dinamiği (K9, K14)
- Öğrencinin kendini sınıf içinde ispat etme çabası (K10)
- Ergenlikten genç yetişkinliğe geçme süreci içinde olmaları (K10)
- Öğrencinin okulun koyduğu kurallardan kaynaklı birtakım sorunları (K1)
- Öğrencinin okutmana karşı yaşına dayalı bir önyargısının olması (K4)
- Okutmanın olumsuz tavırlarına tepki gösterme isteği (K13)

Her ikisinden de kaynaklı etkenler:

- Öğrenciyle okutmanın frekanslarının uyuşmaması (K2, K8, K12)
- Öğrenciyle okutman arasında empati kurulamaması (K3, K12)
- Öğrenciyle okutman arasında karşılıklı yüz yüze iletişim kurulamaması (K3)

Kurumsal etkenler:

- Kurumun zorbalık davranışını engellemeye yönelik kurallarının ve uygulamalarının yetersiz kalması veya bu kuralların standart bir uygulamasının olmayışı (K3, K6, K9)
- Çalıştığı kurumun zorbalık davranışına maruz kaldığında okutmanı destekleyici tutum göstermemesi (K6)

Okutmanlar, çalıştıkları kurumun durumu ve tavrının da kendilerinin öğrenci zorbalığına uğramalarında ve bununla mücadelelerinde önemli bir faktör olduğuna inanmaktadırlar. Okutmanların yaşadıkları deneyimleri anlatmalarından yola çıkarak, kurum yöneticilerinin ve ilgili koordinatörlerin okutmanı koruyucu ve kollayıcı bir yaklaşımı olduğunda, öğrencinin zorbalık davranışıyla mücadele etmek ve bu davranıştan kurtulmak sürecinin daha rahat bir biçimde gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

... Yeni mezun olduktan sonra çalıştığım okulda hiç problem yaşamamıştım. Ne sınıf yönetimi adına, ne öğrencilerin genel tavırları adına. Çok güzel geçmişti o sene. Ben hani demiştim ki yüzdelik dilimin en sonundakiler böyleyse yüzdelik dilimin en başındakiler nedir? Ama hiç öyle çıkmadı yani bu okuldaki öğrenciler buraya başladığım ilk senemde ciddi sıkıntılı çıktı... Bence böyle bir zorbalık hareketinin bir kurumda olabilmesi için en büyük sebep, kurumun açığıdır, ben öyle düşünüyorum. Benim mesela daha önce çalıştığım kurumda böyle bir şey yaşanma ihtimali yoktu çünkü hani kurumun da bir tavrı vardır hani. Kendi okuduğumuz okullardan da biliriz; kurumun bir ciddiyeti vardır. Hoca sınıfa girdiğinde zaten o kurumu temsil eder. Sen hocayı hiçbir şekilde bir birey olarak görmezsin, o kurumun temsilcisidir. Kurumun bunu öğrenciye yansıtmasıyla ilgilidir hani bir sürü şey de. Bence bu okulda, bu kurumda o eksikti. (K6)

... O zaman da bu okulda, ayrı bir koordinatörlüğümüz vardı. Sonra ben o çocuğu bir şekilde oraya yönlendirmiştim. Orada çocuk bir şekilde A... Hanım'la konuştuktan sonra gelip bana hemen özür diledi. "Özür dilerim hocam, o dediklerimi kastetmedim" filan gibi bir şeyler söyledi, toparlayamadı bile cümlesini yani doğru dürüst cümle bile kuramadı filan. Stres olmuştu çünkü. Öyle bir gitti çocuk, sonra da düzeldi, toparladı. Bu hani o başka birine yönlendirmeye alakalıydı ...(K10)

Kurum içinde, okutmanların zorbalık davranışına uğrama olasılıklarının hazırlık programında çalışıyorlarsa daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin hazırlık senesinde henüz liseden yeni gelmiş olmaları sebebiyle üniversite öğrenciliğini tam olarak bilmedikleri ve hazırlıkta uzun saatlerini aynı sınıftaki diğer öğrencilerle paylaştıkları için bir şekilde daha fazla zorbalık davranışı sergilemeye meyilli oldukları algılanmaktadır.

... Bir de şey çok önemli; çalıştığınız kurumda hangi bölümde çalışıyorsanız, hazırlık mı fakülte seviyesi mi oradaki kural kaideler, öğrenciye ve öğretmene konulan sınırlar bu öğrenci zorbalığını kısıtlayan ya da önünü açan kurallar. Yani ben hazırlıkta yaşadığım problemi burada yaşamıyorum çünkü ona göre kurallar var burada. Öğrenci daha bilinçli ama ben şimdi tekrar hazırlığa dönsem tekrar böyle şeyler yaşayabilirim çünkü oranın kuralları bunu gerektiriyor, bunun önünü açıyor ...(K9)

... Bunlarla da uğraşıyorsun bir taraftan çünkü ama hazırlıkta daha zor açıkçası çünkü burada o kadar içli dışlı zaten olmuyorsun çocukla yani. Burada fakülte dersleri gibi gittiği için çocuklar da bunun bilincinde ve farkında. Öyle olunca çok yüz göz olmadan açıkçası çok da bu tip problemlere girmeden geçebiliyor ders. Ama hazırlık öyle değil, çok ara dönem ve orada daha bir süre sonra alışıp, kaynaşp ve sıkılıp böyle farklı davranışlara gidebiliyorlar yani olabiliyor ...(K10)

... Sonra ikinci dönem o sınıf tabi dağıldı bütün sınıflar gibi. O sınıftan öğrencilerim beni gördü ve şey dediler "Hocam siz haklıymışsınız, biz çok ses yapıyorduk." ... Hani kendilerinin farkında değildi çocuklar çünkü üniversiteye ilk defa geliyorlar, başka sınıf görmüyorlar ve o sınıfta yaptıkları normal gibi geliyor onlara. Belki lisede de öyleydiler falan. Ama başka sınıflara gitselerdi ve tekrar kendi sınıflarına geri dönselerdi belki o zaman "Aaa, biz ne kadar ses yapıyorduk, demek hocalarımız haklı" falan gibi belki bir empati kurabilirlerdi ...(K11)

Okutmanların büyük bir kısmı, zorbalığa maruz kaldıkları noktada çalıştıkları yabancı diller yüksekokulu yönetiminin kendilerinin yanında olan, kendilerini destekleyen bir tavır içerisinde olmasını beklediklerini, bu durumla başa çıkma sürecinde kendi başına bırakılmamak ve yalnız kalmamak istediklerini belirtmektedirler.

... Fakat öğretmen doğru şekilde davrandığında ve haklıyken haksız pozisyona düşmediği takdirde idarenin her türlü desteği sağlaması gerektiğini, yeri geldiğinde öğretmen tutanak tuttuğunda, idareye gönderdiğinde öğrenciyi, idarenin öğrenciye bunun kendisi için ya da okuldaki varlığı için bir tehdit olarak algılanması gerektiğini, bu yönde bir izlenimin verilmesi gerektiğini hatta okuldaki disiplin komitesinin bu yönde aktif çalışması gerektiğini düşünüyorum ...(K1)

... Yönetimin bence genel olarak zaten bir kültür olarak yani... Üniversitesi diye başlayıp, ... YDY'ye indirgeyebileceğim ... Hazırlık Okulu'nun bir kültürü olur. Öğrenci bunu daha ilk girdiği anda fark eder zaten. Belli başlı bir kurallar zinciri içinde olur ya da belli standartlarda davranır hocalar. Bizde o, çok kalabalık olduğumuz için genelde sağlanamıyor ama yönetimden tabi ki böyle bir şeyde hocanın yanında olmasını beklerim. Yönetime taşınan bir şey olmadı ama

taşınsaydı bence yönetimin arkamda duracağını sanmıyorum, sanmazdım yani. Öyle bir (olumlu) algı içinde değilim hoca olarak. Ha bu arada benim başıma bir şey geldi; o “bullying”e girer mi? Bildiğin taciz yani, öğrenci tacizi ve yönetim arkamda durmadı. Bak, o yüzden ben bu algı içindeyim, doğru ...(K6)

... Sahip çıkılmak isterim tabii. Öğrenciyi tabi ki dinleyecekler ama beni de dinleyecekler ve beni öğrencinin önünde asla küçük düşürmemeliler. “Aman hocanız da ne bileyim bunu mu taktı?” falan gibi yaklaşım olmamalı. Tamamen bence o noktada bizi desteklemeliler çünkü öğrenci sonuçta daha küçük. Bir hoca ne olursa olsun o kurumda bir hocadır ve belki hatalı bile olsa, ben öyle düşünüyorum, hocayı öğrencinin karşısında küçük düşürmemeli ...(K7)

... Yönetimden tabi ki benim tarafımda olmasını beklerim çünkü ben öğrenciye adil olmayan bir davranış sergilediğimi düşünmüyorum... Öğrenciyle görüşsün, nedir problemi vesaire ama buna rağmen öğrenci tavrını devam ettiriyorsa ve hoca da bunu idareye yansıtıyorsa idarenin tabi ki öğretmenden yana bir tavır sergilemesini isterim ...(K8)

... Yönetim tamamen yani öğrenciyi es geçip tabi ki tamamen hocanın yanında olamaz. Ama ben orada hoca olduğum için benim yanımda, benim tarafımda olmasını tercih ederim ...(K9)

... Ama insan ister yani çalışan olarak ciddi problemlerde yönetimin yanında olmasını. Öğrencilerle okutmanlar arasında olabilecek daha ciddi problemlerde belki istersin tabi idarenin yanında olmasını... Yani o mesela ilk verdiğim örnekte idarenin çok çok büyük katkısı vardı. Dedim ya, öğrencilerle ilgilenen eğitim koordinatörü vardı ve bu tip problemler olan durumlarda işte o çocukları ona yönlendiriyorduk. Tabi onun uyguladığı yöntemi bilemiyorum olumlu, olumsuz, şöyle, böyle diyemem; süperdi diyemem, elbette tartışılabilir uyguladığı yöntemler ama artık hani çocuğa nasıl bir etki sağlıyor idiyse ama yani hocayı rahatlatan bir şeydi bu. Biliyorsun ki yönetim senin yanında ve bir şekilde çocukla etkili bir şekilde konuşulabiliyor ve tatlıya bağlanabiliyordu yani ...(K10)

... Hocayı destekleyici olmalı yönetim tabi ki. Hani şey yapıp, konuşup konuşup da bu senin zayıflığından oldu bilmem ne gibi değil... öğrencideyse hata, ona göre hocayı destekleyici bir tavırda olmalı yönetim ...(K11)

... Yönetimin benimle aynı tutarlılıkta olmasını beklerim. Beni yalnız bırakmamasını beklerim. Benim verdiğim kararı desteklemesini beklerim... ama yani politik olarak önce yönetim kendi öğretmenin arkasında durmalı diye düşünüyorum. ... yani benim haksız olduğumu da bana başka türlü anlatmalı, yani öğrencinin yanında değil. Öğrenci böyle zafer kazanmış mantığıyla da gelsin istemem açıkçası ...(K15)

Diğer yandan katılımcılar, idarenin okutmanın her tavır ve davranışını araştırmadan körü körüne desteklemesini beklememekte idirler. Sadece kendilerinin haklılığından emin oldukları durumlarda yalnız bırakılmak istememekte idirler.

... İdarenin öğretmenin arkasında her zaman durması gerektiğini düşünüyorum fakat öğretmenin her tavrının ya da her davranışının da arkasında durması gerektiğini düşünmüyorum çünkü öğretmen kendi davranışlarından sorumludur. Doğru tekniği, doğru davranışı öğrenciye karşı sergilemek zorundadır. Bu tavır ve davranışlarda yetersiz olan öğretmenlerin idare tarafından desteklenmesi gerektiğini düşünmüyorum ...(K1)

... Bu durumu yönetime yansıtmak durumunda kalıyorsam ya da bir şekilde yansıtırsa tabi ki öğrencinin de hakkını yemeden arkamda durmalarını beklerim ama hakikaten haksız olduğumu düşünüyorsam yönetime gidecek yüzüm de olmaz açıkçası ...(K2)

... Yani hocalar bazen gerçekten hani anlamsız bir şekilde zincirleme yanlış anlamalar oluşturup bir de bunu devreye katıyorlar. O zaman mesela çocuklara siz haklısınız da denilebilir, hocaya da siz haksızsınız da denilebilir. Duruma göre yani ama çok ekstrem bir durum değilse hocaya sahip çıkılması gerekir ama ekstrem bir durumsa göz göre göre çocuklara haksızlık yapıp günahları almıyorsa, haksız yere suçlanıyorsa ona asla tahammül etmem. Haksızsınız hocam, böyle bir şey yok derim. Ben adalet taraftarıyım ...(K7)

... Ama şöyle; haksızsam dahi benim tarafımda olmasını değil güzelce bir dinleyip diğer öğrencilerin yani sınıfta rahatsızlık veren ya da buna maruz kalan öğrencilerin ifadesini alıp, ortak bir karar verip, buna göre bu problemi yaratan öğrencilere bir yaptırım uygulamasını tabi ki isterim ...(K9)

... Ben idarenin bu konuda hocanın daha çok yanında olması gerektiğini yine de düşünürüm ama elbette okutman yüzde yüz haklıdır diye bir durum da yoktur, şartlara bakmak lazım ...(K10)

... Tabi irdelenir konu, bazen dediğim gibi bizim de yanlımız olabilir ama hani öğrencideyse hata, ona göre hocayı destekleyici bir tavırda olmalı yönetim ...(K11)

... Burada, yönetimin öğretmeninin yanında durmasını beklerim. Ama bir taraftan da çocukları ezmek lazım diye düşünüyorum. O dengeyi iyi kurabilmek gerekli diye düşünüyorum ...(K12)

Katılımcılardan bir kısmı, öğrenci zorbalığıyla başa çıkabilmede yönetim düzlemindeki en önemli tavrın; kurum olarak yönetmeliklerle net olarak ifade edilmiş kuralların pratikte uygulanıyor olmasını sağlamak ve okutmanlara bazı inisiyatifler ve yaptırım gücü verebilmek olduğunu özellikle vurgulamaktadırlar. Bu tavrın ve yaklaşımın olmamasının okutmanları zor durumda bırakan unsurlar olduğunu belirtmektedirler.

... Yönetimin, okulda yönetmelikte belirtilen kuralları pratik hayatta gerçekten uygulamasını beklerim çünkü sorun eğer devamsızlıksa evet yönetmelikle bağlantılı, not vermeyle ilgiliyse evet yine yönetmelikle alakalı ve orada yazılı somut şeyler varken onları uygulamasını ve olayı kişiselleştirmemesini beklerim yönetimden. Madem kural var hani bu öğrencinin profili ile ilgili de değil, öğretmenin profili ile de ilgili değil, ortada bir kural var ve buna uyulmuyorsa bu bir sapmadır diye durmasını bekliyorum yönetimin. Bir mekanizma gibi durmalı, kişi olarak değil de ...(K3)

... Mesela bizim not gibi bir şeyimiz olmadığı için, not unsuru olmadığı için, öğrenci not olmayınca bazı şeyleri ciddiye almıyor. Her ne kadar kendisi için bu sürecin yararlı olduğunu bilse de, not bir nevi tehdit bir nevi motivasyon farklı anlamlara geldiği için not kaygısı olmayınca davranışını devam ettiriyor pek de umursamıyor bunun düzeltilmesi gereken bir davranış olduğunu çok da fark etmiyor yani. Ama... yönetimden öğretmene not konusunda bir hak vermesi tabi ki arzu edilen bir şey ama normalde idare hani herhangi bir hak vermiyorsa öğretmene senin not verme gibi bir hakkın yok, öğrenci geç geldiğinde yok yazma gibi bir hakkın yok, ya da ne bileyim herhangi bir şekilde mesela kitabı, defteri vesaire ders materyali olmadığına onu derse devam edemezsin gibi bu uyarıyı yapma hakkı vermeyince yönetim okutmana, okutmana herhangi bir şekilde destek olmuyor bu davranışı sonlandırmada başvurabileceği yöntemleri, aslında yolları direkt kapatmış oluyor. Tabi bu anlamda destek olması tabi arzu edilen bir şey bence. Olumlu etkileyecektir o davranışın sonlandırılmasında ...(K5)

... Yani ben hazırlıkta yaşadığım problemi fakültede yaşamıyorum çünkü ona göre kurallar var burada. Öğrenci daha bilinçli ama ben şimdi tekrar hazırlığa dönsem tekrar böyle şeyler yaşayabilirim çünkü oranın kuralları bunu gerektiriyor, bunun önünü açıyor ...(K9)

... Bir de öğrenciyi sıkıldıysa dersten çıkartma iznin de olmalı. O da olmadığı için, çocuk ne yaparsa yapsın sınıfta olmak zorunda ya o biraz sıkıntılı bir durum. Burada, yönetimin öğretmeninin yanında durmasını beklerim ...(K12)

... Ama yani yapacağım şey odur. İdareye başvurmaktır yani. Onlar halletsinler, çağırınlar neyse ne. Sonuçta burası bir okul, bir kurum, kurallar olması gerektiğini düşünüyorum. Herkesin o kurallara uyması gerektiğini düşünüyorum kaos olmaması için. Öğrencilere de böyle söylüyorum. Dolayısıyla, o kurallar bozulduğu zaman yaptırımı olur, herkes ne yapması gerekiyorsa onu yapar yani karşılığında. Sonuçta okul hepimizin uyması gereken kuralların olduğu bir ortak platform ...(K14)

... Meslektaşlarımdan da şunu beklerim, herkesin aynı kurallara uymasını beklerim... Meslektaşlarımdan da aynı uyum içinde olmasını beklerim, en azından kurallar konusunda herkesin tavrı başkadır ama en azından kural bazında herkesin aynı olmasını isterim ...(K15)

Bazı okutmanlar ise yönetimden bu konunun çözümü noktasındaki beklentilerinin yönetiminin bu sorunu çözme sürecinde ceza verici bir yaklaşım uygulaması olmadığını çünkü bu durumun öğrenciyi kaybetmeye kadar gidebileceğini düşünmektedirler.

... Yönetimin yapabileceği tek şey ceza vermek oluyor bana kalırsa. Yönetime çünkü olay konuşarak çözümlenmediği zaman gider ve oraya gittiğinde de aklıma hep öğrenciyi cezalandırarak yapılabilecek şeyler geldiği için onların çözüm olabileceğini düşünmüyorum açıkçası ...(K3)

... Yönetimden beklentim aslında okulun psikolojik danışmanlık yönünün daha kuvvetli olması. Bir disiplin kurulu değil de direkt cezalandırmak gibi çünkü suçlunun önce neden o suçu işlediğini anlamaya çalışıp o altyapıyı kuvvetlendirirsek direkt ceza almasından yana değilim ama belli bir

müddet mesela psikolojik danışmanı görmesinden yanayım. Bir cezaysa eğer böyle bir ceza olmalı, yapıcı bir ceza olmalı. Yoksa yönetim benim arkamda dursun, öğrenciyi cezalandırsın, öğrenci okula gelmesin böyle düşünmüyorum ... (K4)

... Öncelikle tabi ki idareye yansımadan önce psikolojik danışmanlık bölümünün öğrenciyle görüşmesini isterim... Bence bu güzel, hemen olayı disiplin vesaire değil de olayı bu şekilde çözmeyi denemek. Olmuyorsa bir sonraki aşamaya geçmek tabi ... (K8)

... Ama bence yönetime en son gidilmeli, son çare olarak. Öncelikle biz sınıfı paylaştığımız arkadaşlarımızla çözmeye çalışmalıyız. Kendimiz konuşarak, PDR uzmanımıza göndererek. Yani o yönetim en son, o da çok kötü bir durum varsa. O da öğrenciyi uzaklaştırmak en son çare ... (K11)

... Yönetimden bir şey beklemem, yönetim bu işi çözemez... Yönetimin sınıf değiştirme gibi öğrenciye bir cezası olabilir. Kesinlikle yanlış buluyorum çünkü bu birinin sorununu başka birinin üzerine atmaktır, öğrenciyi aşağılayarak daha saldırgan hale getirmektir bence. Öğretmen kendisi konuşarak halledabiliyorsa eder. Edemezse uzmanlarına gönderir. İçinde fiziksel bir şey olmadığı sürece disiplinle ilgili bir şey yapılması bence yanlış. Öğretmen onu yönetebilmeli sınıfta ... (K13)

3.4. Okutmanların, zorbalık davranışı göstermesi muhtemel öğrencilerin özelliklerine yönelik algıları

Okutmanlar zorbalık davranışı sergileyen öğrencilerin öne çıkan özellikleri konusunda net birtakım ölçütler ortaya koyamamaktadırlar. Örnek verdikleri zorba öğrenci özellikleri kendi deneyimlerinden ya da varsayımlarından yola çıkılarak söylenmiştir ve sadece kendi algılarını yansıtmaktadır. Ancak, bu tip öğrenciler için yaptıkları bazı tanımlamalar okutmanların zorba öğrencilere dair algılarının birbiriyle çelişebileceğini ortaya çıkarmaktadır. Yine de genel olarak bu özellikler şu şekilde belirtilmiştir:

- Akademik olarak zayıf (K1, K5, K6, K9, K11, K13, K15)
- Aile ilişkileri sorunlu (K1, K8, K12, K13, K15)
- Cinsiyet olarak daha çok erkek öğrenciler (K1, K2, K6, K8, K11)
- Özgüvenle terbiyesizliği ayırt edemeyen (K7, K10, K14)
- Kendini kanıtlamaya çalışan (K4, K13, K15)
- Cinsiyet olarak kız ya da erkek ayrımı yapılamaz, her ikisi de olabilir (K3, K5, K7)
- Asi (K1, K4)
- Hırslı, öfkeli, tutunamamış (K4, K15)
- Yaşça sınıfa göre daha büyük olanlar (K2, K9)
- Eğitimli aileden gelmeyen (K5, K11)
- Okul ortamda bulunma amacını anlayamamış, amaçsız (K3, K9)
- Hiperaktif (K1, K12)
- Empati kurmayı bilmeyen (K7)
- Hayatta birtakım şeyler için çaba göstermemiş (K14)
- Uyumsuz (K1)
- Arkadaşlarıyla iletişimi zayıf (K1)
- Sosyal yönü eksik (K1)
- Dikkati kolay dağılan, kolay dikkat dağıtan (K1)
- Cinsiyet olarak daha çok kız öğrenciler (K10)

Sosyo-ekonomik düzeyin öğrencinin zorbalık davranışı göstermesinde belirleyici bir özelliği olmadığı bazı okutmanlar tarafından özellikle vurgulanmaktadır (K1, K2). Bazı okutmanlar, sosyo-ekonomik olarak daha zor koşullardan gelmiş öğrencilerin zorbalık davranışı göstermeye daha az meyilli olduklarını söylemekteyken (K3, K7, K10), diğer bazı okutmanlar da tam tersine toplumun daha çok ezilmiş tabakasına mensup ailelerden veya gelir düzeyi daha düşük ailelerden gelen öğrencilerin bu davranışı sergilemeye yatkın olabileceğini düşündüklerini ifade etmektedirler (K13, K15).

3.5. Okutmanların öğrenci zorbalığını sona erdirmeye yönünde izledikleri yollar

Okutmanların ifadelerinden öğrenci zorbalığıyla başa çıkabilmek için temelde iki yol izlemek durumunda kaldıklarını anlamak mümkün olmaktadır. Birinci yol, sınıf içi ortamda zorbalık davranışının en baştan ortaya çıkmasına mahal vermemek için gösterdikleri çabalar. Okutmanlar, bu yöndeki tavır ve davranışsal çabaların meslekte geçen yıllar içerisinde daha başarılı bir şekilde ortaya konduğunu belirtmektedirler.

... Bu sanırım birazcık şeyle de ilgili; öğretmenin kendi hani tecrübesiyle de alakalı. Sen ne kadar süredir çalışıyorsan meslekte, ne kadar öğrenciyle diyalog kuruyorsan ona göre hani nasıl davranacağını, tepkilerini daha iyi kontrol edebiliyorsun. Sonra da öğreniyorsun sen nasıl yaklaşacağını. Aradaki mesafeyi korumasını, ne bileyim hani çok yumuşak davranmaman gerektiğini, bazı tavırlarında davranışlarında tutarlı olman gerektiğini öğreniyorsun. Bu tecrübeyle de, hani o zorbalık diye adlandırılabilir ne varsa, hangi olaylar varsa direkt tavırla onları engellemiş oluyorsun aslında ...(K5)

... Çok bence etki eder sınıf içi öğrenme ortamına ama ben ona hiç izin vermiyorum, hiçbir zaman devam ettirmiyorum. Dersimi etkilemesine, bölmesine, uzun süreyi almasına falan kesinlikle müsaade etmiyorum. O negatifi hiç sürdürmüyorum sınıfta, normal dersimi işliyorum çünkü öğrenmek için gelen öğrenci zaten orada benden önce onun tepkisini de vermiş oluyor diğerlerine. Vermezse de ben zaten müsaade etmiyorum sürdürmeye ...(K6)

İkinci yol ise, ortaya çıkmış olan bir zorbalık davranışını sona erdirebilmek için gösterilen çabalar. Ancak okutmanlar bu başa çıkma çabalarının, kısa vadede sorunu çabucak bir çözüme ulaştırmada her zaman başarılı olmadığını belirtmektedirler ve genellikle okutmanın zorbalık davranışına maruz kalma durumu ancak o sınıfla geçirilen dönem bitince ortadan kalkmaktadır.

... Duyduğum zorbalık davranışları arasında da öğrencinin sabit olarak öğretmene ders anlatırken bakışlarını sürekli öğretmene dikmesi ve dakikalarca belki kırk elli dakikaya varan bir şekilde bazen sırtarak bazen de başka hiçbir yere bakmadan öğretmene bakması. Bu baskı yaratan ve konsantrasyonu bozan bir şey. Bunu duymuştum yakın bir arkadaşımın. Bir dönem boyunca aynı öğrenciyle uğraştığından bahsediyordu. Olay yönetime kadar zaten intikal etmişti. Başka hocalar da zaten alıp konuşmuştu öğrenciyle ama herhangi bir düzleme olmadı. O öğretmen arkadaşım dönem boyunca çekti yani o durumu. Dönem bitti, sınıflar değişti, öğrenciler dağıldı ve öyle çözüldü. Bir daha aynı sınıfa düşseler, bir daha devam edebilirdi belki de ...(K3)

... Öyle de olunca, hani bir defa uyardım, iki defa uyardım, üçüncüsünde dersten attım. Mesela sesimi yükselttim. Onun dışında bir şey olmadı aslında çok fazla. Bu durumu sonlandırmak için dönemin bitmesini beklemedim. O ders o haftadaki son dersti zaten. Bir sonraki hafta derse başladığımda; “ben böyle bir şey oldu. Bu istemeden yaptığım bir şeydi” diyerekten çocuklarla konuştum ve “Beni bu şekilde davranışınız rahatsız ediyor. Burada bulunmamızın amacı şu” diyerek açık bir şekilde ifade ettim. Sonra da onlar da “Biz de haksızlık yaptık size, kusura bakmayın” diye söylediler. Arada yine bir şey yine, hafif bir gerginlik vardı ama dönem sonuna bir vukuat olmadan devam edebildik ...(K5)

... İlkindeki durumda çok çaresizdim çünkü partnerimden de çok besleniyorlardı, saatlerce Türkçe oturup muhabbet edip yani benimle ilgili benim yeni olmama gelecek kadar söz, laf, bir hocayla muhabbet edebiliyorsa benim orada yapabileceğim hiçbir şey yok. Bence burada mücadele yöntemi hani bilginle öğrenciyi yani mesleki karizmanla ancak öğrenciyi orada susturabilirsin ve tutabilirsin yoksa ben onunla Türkçe ağız dalaşına girsem çıkamam o işin içinden mümkün değil... “O yeni hoca, yeni mezun” diye öğrenciye dışarıdan empoze edilmiş bir şey olduğu için benim onu değiştirmem zordu ama tabi ki dönem içinde yine dediğim gibi hep öğrenme amaçlı gelen ve eğriyi doğruyu tartabilen; “İngilizce de öğretiyor, öğreniyoruz, bunu da biliyor, şunu da biliyor bu hoca”yı yapabilen öğrenciyle yola devam ederek ancak o dönem çözülebildi bir noktaya kadar. Hani öyle toplayabildiğim öğrencilerle, gerçekten öğrenmek isteyen ve lalaluga ve Türkçe muhabbet istemeyen öğrencilerle neyse işte toplayabildiğim on, on beş kaç kişiye kârdır, onlarla tabi ki dönemi devam ettirebildim ama o “lost case”ler “lost” (kayıp vakalar kayıptır) yani. O dönem için bu davranış dönemin bitmesiyle sonlanmıştı ...(K6)

... Benim mesela geçen sene başıma geldi. Ben hemen ilk olarak aklıma geldi dedim ki bu çocuk beni çok aşılıyor, ben bu çocuğu direkt disipline vereceğim ama sonra düşündüm çocuk kendine onu disipline vereceğimi söyledikten sonra çok ciddi bir dönüşüm yaşadı ve daha böyle hani ılıman oldu. Muhtemelen korktuğu için başına gelebileceklerden ve de benim aslında öyle kötü biri olmadığını bildiği için belki bilemiyorum. Konuştuk, hallettik ve ben onu disipline vermedim.

Tabi ki öğrenciyle konuşup çözebilirsin ama her öğrenciyle de konuşup çözebileceğine inanmıyorum ...(K7)

... Mesela çok yakında bu sınıflarımdan birinde bir çocuk ben bir şey anlatırken, ders anlatırken güldü ve arkadaşıyla da bir şeyler konuştu filan. Fakat bakıp devam ediyor gülmeye filan. Bence bu zorbalık mesela, psikolojik zorbalık. Ben etkilenirim yani. Bir şey söylemem lazım yani. Neye güldüğünü söylesin, paylaşsın ya da hani bir şekilde yönlendirmem lazım onu. “Ne oldu?” dedim “Ne gülüyorsun, bir şey mi oldu?” dedim. “Yok” filan yaptı, düzeltti böyle kendini fakat dersle de çok ilgilenmiyor hani o tarafı güçlü olsa kurtaracak zaten ama onunla da çok ilgilenmediği için dersle ilgili ufak ufak şeyler sorarak böyle ona, bir toparlanmasını onun sağladım aslında. Sonra böyle bir şey oldu, kendine geldi. Ondan sonra yanındaki arkadaşıyla sonraki haftalarda ayrıldı, onun yanına oturmadı filan... Benim kendi yaşadığım şeylerde yüzde seksen doksan bir şekilde tatlıya bağlanmıştır. Tatlıya bağlanmadığı durumlarda, çocuk dönem bitip gidince bir şekilde ya da ne bileyim çocuğun sonunda anlamasını umarak geçen bir dönem olmuştur ...(K10)

... Sonra diğer arkadaşlara da sordum onlar da aynı şekilde. Önce nasıl yapalım dedik, yerlerini değiştirelim dedik, değiştirdik olmadı. Konuşalım dedik iyilikle, işte dedik biz sizleri seviyoruz, hepiniz zeki öğrencilersiniz, bu okulun öğrencilerisiniz falan. Yok, hiçbir şey işe yaramadı. Ne yaptysak, iyilikle de konuşsak, ben hiç bağırmadım zaten, bir iki kere sinirlendim ama bağırıp hakaret etmedim onlara ama söyledim burası ..., burada böyle davranmaya hakkınız yok, hepiniz çünkü birbirinizin öğrenme hakkını gasp ediyorsunuz, bunu yapmaya hakkınız yok dedim. En son sınıfı dağıtalım mı dedik. Bir arkadaşımız gerek yok dedi, zaten dönem sonu yaklaşıyor dedi. Bana kalsa onlar dağıtılmalıydı. Sonra neyse öyle bitirdik dönemi ...(K11)

... Onun dışında tepkisizlikle karşılaştım maalesef. Bana göre en zoru o. Onu aşmak zor. Yapmıyorlar söylediğin hiçbir şeyi; ödev veriyorsun yapmıyor, sınıfta bir aktivite yapmaya çalışıyorsun yapmıyor, soru soruyorsun cevap vermiyor bunun gibi. Yani fiziksel olarak orada ama onun dışında hiçbir şeyi yok. Onu aşmak biraz güç, o zaman alıyor bir şekilde iletişim kurabilirsen öğrenciyle işe yarıyor. O tarz durumlarda mesela ben teneffüslerde sınıfta kalıp falan bir şey yapmaya çalışıyorum... İşte, ulaşmaya çalışıyorum öğrenciye. Bir yol bulabilirsem ulaşıyorum. Bulamazsam dönemin bitmesini bekliyorum. Ne yapabilirim ki, yapacak başka bir şey yok ...(K14)

... Onun dışında çok şiddetli bir zorbalıkla karşılaşmadım açıkçası. Onun dışında ufak tefek bir şeyler oldu. Onda da öğrenciyi dışarı çıkarıp, dışarıda bir ortamını bulup konuştum öğrencinin kendi de kabul ederse. Bazılarına ne yaparsanız yapın yaklaşmıyorsunuz da, bazıları adım atabiliyor bazen. O adım atanların çoğunluğunu da kazandığımı düşünüyorum ...(K15)

Okutmanlar ders esnasında zorbalık davranışıyla karşılaştıkları zaman o anda neler yaptıklarına ve zaman içinde nasıl bir çözüm bulmaya çalıştıklarına dair belli yöntemler izlemekte olduklarını söylemektedir. Yukarıda da birkaç örneğin verildiği bu yöntemler en genel olarak şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

- Öğrenciyi anlayabilmek için onunla olaydan daha sonra sınıf ortamı dışında konuşmak (K3, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K12, K13, K15)
- Hemen sınıf içinde olumsuz tepki vermemek (K1, K4, K6, K8, K9, K12, K15)
- Daha hafif durumlarda sınıfı rahatsız etmemeleri için net bir tavırla öğrenciyi ya da öğrencileri uyararak (K1, K5, K8, K9, K13)
- Uç durumlarda, öğrenciyi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik birimine gönderip yardım almasını sağlamak (K2, K11, K13)
- Devam eden durumlarda sınıfla daha sert bir biçimde konuşmak (K9)
- Olaydan sonra bir laf atma, bir soru ya da bir bakışla öğrenciyle sulh yoluna gitmeye çalışmak (K2)
- Sadece konuşmayla çözülemeyecek gibi görünen durumlarda PDR birimine danışmak ve onlardan yardım almak (K3)
- Öğrencinin dışarı çıkıp hava almasını sakinleşmesini sağlamak (K1)
- Öğrenciye bu davranışının kendisinde gerginlik yarattığını o anda hissettirmek (K10)

Bazı okutmanlar bu başa çıkma yöntemlerinin işe yarayıp yaramıyor olmasını belirleyen en önemli faktörlerin karşılaşılan zorbalık davranışının yapısı, öğrencinin profili olduğunu söylemektedirler (K5, K8, K9, K10, K11).

3.6. Okutmanların zorbalık davranışıyla karşılaştıkları süreçte meslektaşlarıyla ilişkileri, onlardan beklentileri

Okutmanlar genel olarak başlarına gelebilecek olan herhangi bir öğrenci zorbalığı olayını çekinmeden ve kendilerini kötü hissetmeden meslektaşları olan diğer okutmanlarla konuşabileceklerini söylemektedirler. Onların deneyimlerinden, tecrübelerinden faydalanmanın pratikte işe yarayabilecek bazı çözüm yolları ortaya çıkarabileceğine inandıklarını; bu gerçekleşmeye bile diğer okutmanlarla konuşmanın kendilerini psikolojik olarak rahatlatacağını ve iyi hissettireceğini düşündüklerini belirtmektedirler.

... Genellikle meslektaşlarımdan bu konuda paylaşımcı olmalarını, başlarına böyle davranışlar gelmiş olan özellikle tecrübeli öğretmenlerin bu olayları paylaşarak beni belli şeylerde dikkat et diye uyarmalarını bekliyorum... Ama paylaşımcı olan hocalarımdan bu yönde çok, özellikle mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin çok nasıplendiğini düşünüyorum. Problem odaklı ya da duygusal odaklı olarak baktığımızda, problem odaklı yardımcı olacaklarını düşünmüyorum. Sadece biraz daha ... Öğretmenleri sakinleştirdiği, öğretmenlere bak şöyle yap diyerek tavsiyelerde bulduklarını bildiğiniz “seeking support” dediğimiz, biraz daha destek aramak yönünde duygusal olarak yardımcı olduklarını düşünüyorum bu konuda ...(K1)

... Genelde meslektaşlarımdan sen haklısın gibi cümleler duymak isterim, kendimi haklı görmek isterim. O süreç geçince, nasıl çözülebilir buna dair tavsiye beklerim ve yakın çevremle, aynı odadakilerle paylaşırım genelde ...(K2)

... Meslektaşlarımdan özellikle aynı sınıfı paylaştığım kişilerle paylaşırım, onların da bilmesi gerek diye düşünürüm açıkçası. Saklayacağımı düşünmüyorum okuldaki herhangi bir kişiyle paylaşabilirim bunu çünkü bazen insanların verdiği fikirlerle çözülüyor böyle şeyler. Yaşamışlıklar daha etkili olabiliyor. Belki de olabildiğince çok kişiye anlatırım, yani ne kadar çok benzer şeyler yaşamış kişi bulursam o kadar farklı çözüme ulaşabilirim düşüncesiyle anlatırım diye düşünüyorum ...(K3)

... Meslektaşlarımla konuşabilmeyi yani anlaşılabilmeyi herhalde beklerim. Onların deneyimlerini, nasıl üstesinden geldiklerini belki paylaşmayı bunları duymak bana iyi gelir herhalde öyle bir durumda. Bu sorunumu meslektaşlarımla paylaşırım çünkü benim başıma gelen şeye onlar nasıl bir tepki verirdi, belki o anda orada olmadıkları için, o durumun içinde olmadıkları için zor olur ama belki bana örnek teşkil edecek bir şey anlatabilirler. Bu durumu anlatmak bile bana iyi gelirdi ve paylaşırım. (K4)

... Farklı bir çözüm yolu önerebilir diye anlatırım. Direkt bendeki eksikliği işte görecektim, bu beni olumsuz etkileyecek falan böyle bir kaygı taşımadan ben ne yapabilirim, nasıl üstesinden gelebilirim, bana nasıl bir çözüm yolu gösterebilir, şu anda aklıma gelmeyen ne varsa meslektaşım bana belki onu önerebilir düşüncesiyle onunla paylaşırım ...(K5)

... Meslektaşlarımdan yani iletişim içinde olmalarını, tabi ki yardımcı olabilecekleri bir çözüm yollarıyla ilgili birlikte iletişim içinde olmayı beklerim ...(K6)

... Ben meslektaşlarıma hemen anlatırım. Geçen sene de anlatmıştım hemen mesela. Hocaların da tepkileri çok hoşuma gitti. O kadar mutlu olmuşum ki. Bir tane hoca, “Hocam geleyim bir şöyle kendimi göstereyim, döveyim ben o çocuğu” falan gibi. Tabi bu çok güzel bir yaklaşım, yapacağından değil ama. Böyle biraz otoriter bir hoca bunu söylemişti, çok hoşuma gitti çünkü kendinizi yalnız hissetmiyorsunuz. Onlar da yaşadıkları şeyleri anlatmaya başlıyorlar ve o zaman böyle hoşuma gitti. “Yalnız değilim, bunlar sadece benim başıma gelmiyor, diğer hocalar da yaşıyor, gül geç, sen iyi bir hocasın, sen işine bak.” ... Yalnız değilim demiştim ...(K7)

... Meslektaşlarımla bu durumu olursa eğer paylaşırım. Yani son yıllarda, epey uzun bir zamandır bir kişi bile olmuyor açıkçası... ama eskiden arkadaşlarımla bu durumları paylaştığımı hatırlıyorum. Hep anlatırdık, onlar anlatırdı, ben anlatırdım. Yani psikolojik rahatlama sağlıyordu yoksa yani sonuçta ne yapılması gerektiğini herkes biliyor, bir metot herkeste işe yaramayabiliyor. Sonuçta, iş arkadaşım dese ki; şöyle yap, böyle yap, onu ben zaten yapmış oluyorum sadece psikolojik rahatlama oluyor ...(K8)

... Meslektaşlarımdan, eğer çok yakın gördüysem, yakın arkadaşım ise bu arkadaşlarıma danışırım çünkü moralim bozuktur, bir şekilde onu atmam isterim. Akıl akıldan üstündür, bu tecrübeyle de çok sabit değil hani tecrübesiz bir hocadan da iyi bir fikir çıkabilir ama yeter ki o anda içimi dökebileceğim arkadaşımın, meslektaşımın güvenilir olması, beni yargılamaması gibi şeyler beklerim. O anda beni rahatlatır, bir akıl verebilir ya da şunu yap diyebilir ama hani her meslektaşım da bunu söylemem ...(K9)

... Meslektaşlarımla paylaşırım bu durumu, şöyle oldu, böyle oldu diye arkadaşlarıma anlatırım ve ne yaptığımı ne yapacağımı filan da paylaşırım onlar da benzer şeyleri söylerler ya da hani şöyle yapabilirsin, böyle yapabilirsin derler. Fikir alışverişinde bulunmak lazım bence bu konularda çünkü bazen bilemeyebiliyorsun hakikaten nasıl davranacağını ya da dediğim gibi benzer şeyler yaşadıysa ya da bir fikirleri varsa bence almak paylaşmak daha mantıklı yani. Bir rahatlayayım, anlatayım dersin çünkü gerilirsin gerçekten bazen ve bir anlatmak istersin filan, o da var. Fikir almak da istersin ama altında o da vardır yani. Belki yaptığın şeyin doğru olduğunu hissetmeye ihtiyacın vardır, arkadaşından o desteği beklersin hani ... (K10)

... Öncelikle bu durumu meslektaşlarıma rahatlatma amacıyla anlatıyorum. Sonra da ama o şeye dönüşüyor; buna nasıl çözüm bulabiliriz, çözüm bulma amaçlıya dönüşüyor zaten. Meslektaşlarımdan işe yarar çözümler çıkıyor tabi ... (K11)

... Tabi tabi anlatırız, hep konuşuruz yani... Bu konuyla ilgili öğretmen arkadaşlarımdan cevaplarını dinlerim, hangisi daha olumluysa onu seçerim. Tabi arkadaşlarımdan fikirlerini alırım, mutlaka alırız birbirimizin fikrini karşılıklı ... (K12)

... Meslektaşlarımla paylaşırım bu durumu ne yapayım diye sorarım, utanmam diye tahmin ediyorum ... (K13)

... Meslektaşlarımla böyle bir sorunum olsa paylaşırım, her şeyi söylerim. Zaten herkes biliyor geçen seneki sınıfı mesela. Ben konuşuyordum yani, söylüyordum her şeyi herkese. Artık herhalde o sıkıntımı paylaşmak için anlatıyordum. Ondan sonra belki aynı sorunu yaşayan birileri vardır, ortak bir şey bulabiliriz diye. Öbürleri ne yapıyor acaba o sınıfla diye soruyordum ... (K14)

3.7. Zorbalık davranışına maruz kalmanın okutmanlar üzerindeki etkilerine dair okutman algıları

Görüşülen okutmanlar öğrencilerin zorbalık davranışlarına maruz kalmanın kendilerinde çok çeşitli olumsuz durumlara neden olacağını düşündüklerini belirtmektedirler. Bu davranışlar, okutmanın psikolojisini, duygularını ve hatta fiziksel olarak davranışlarını dahi etkileme potansiyeline sahip davranışlar olarak algılanmaktadır. Okutmanların ifadeleri doğrultusunda öğrenci zorbalığı sonucunda okutmanlar üzerinde ortaya çıkan veya çıkabileceği öngörülen neredeyse tamamı negatif etkiler aşağıdaki gibidir. Sadece en sondaki madde, tek olumlu etki olarak ortaya çıkmaktadır:

- Motivasyonun düşmesi (K1, K2, K3, K4, K5, K8, K10, K11, K12, K15)
- Mesleki özgüvenin düşmesi (K1, K2, K4, K5, K10, K11)
- İş performansının düşmesi (K1, K2, K5, K9, K10, K13)
- Genel olarak okutmanın öğrencilerle diyalogunu zayıflatma (K1, K4, K6, K11, K15)
- Sınıfa derse gitmek istememe (K1, K2, K3, K8, K11)
- Gerginlik ve stres düzeylerinin artması (K1, K11, K13, K15)
- Mesleki tükenmişlik, meslekten soğuma (K1, K7, K8, K14)
- İş tatmininin düşmesi (K1, K13, K14)
- Günlük hayatı etkilemesi (K9, K14, K15)
- Belli kötü alışkanlıklar geliştirme (K1)
- Kendini suçlama (K2)
- Sosyal ilişkiler yönünden kendini zayıf hissetme (K5)
- Olumlu anlamda işini doğru yapıp yapmadığını sorgulamaya başlama (K7, K12, K15)

Görüşülen okutmanların kendilerinin maruz kaldığı zorbalık davranışı sonucunda nasıl etkilendiklerine dair aşağıdaki cümleleri, yukarıda ifade edilmiş olan olumsuz etkilerin deneyimlerle ortaya çıkmış olan daha belirgin örneklerini temsil etmektedir.

... Hatta bir defasında derse girdiğimde farkında değilim o kadar gerginim ki kapıyı çok sert çarptım, sonradan fark ettim mesela bunu. Sonradan “ya ne oluyor” falan diye kendi kendime bir irkildim ... (K5)

... Ya da yeni mezun olduğumda ilk bunlarla karşılaşsaydım belki mesleği bile bırakırdım ... (K6)

... Ben B... Üniversitesi'nde çalıştım belli bir süre boyunca. Orada hatırladığım en ciddi zorbalık aslında çok fazla sesin olması sınıfta, seni kesinlikle dinlememeleri... Ben çok istifa etmeyi düşündüm orada çalışırken, Cuma günleri istifamı yazardım bu sebepten. Sonuçta ders işleyemiyorsun ki sınıfta yani yapıyorsun ama ...(K7)

... Ben etkileniyorum. Şey etkiliyor beni; ders anlatma sürecimi etkiliyor, motivasyonumu etkiliyor, çünkü kişisel algılayabiliyorsun, neye güldüğünü bilmiyorsun. Belki çok alakasız başka bir şeye gülmüş oluyor ama paylaşmadığı için de senin o düzenin de bozuluyor, akışın da bozuluyor aslında ...(K10)

... Geçen sene ilk dönemki sınıfımız öyleydi. Biz üç hoca paylaşıyorduk mesela bir hocamız ağlayarak terk etmiş sınıfa çünkü konuşma diyorsun konuşuyorlar, konuşma diyorsun dersi dinlemek yok ...(K11)

... Uyuyor, uyuyan çocuk da beni rahatsız ediyor derste çünkü neden uyuyor o zaman kişisel de algılayabiliyorsun. "A ben bu çocuğa yeterince ulaşamıyorum" diyorsun, o beni üzüyor yeterince bence. Ama tabii bu 25-30 kişiye ve aralarından 1-2 kişi yapıyorsa bunu kendini suçlamazsın tabii ki ama yine de o çocuğun bir sorunu olduğunu, sınıfta o çocuklar o şekilde davrandığı zaman şey hissediyorsun: niçin o çocuğa ulaşamıyorum, bir şey var. Yani çocuğun arka plandaki şeyi seni rahatsız ediyor, derste o da seni kafa olarak bölüyor. O çocuğu derse döndürmeliyim diye düşünüyorsun, görev olarak üstleniyorsun ama onu da başaramıyorsun yalnızsın çünkü ...(K12)

... İlk zamanlar için bu türden öyle bir öğrenci vardı. Niyeti zorbalık yapmak olmasa da sürekli sorduğu sorularla dersi sabote ediyordu. Ben de öğretmen olarak öğrenciye sert davrandım, küçük düşürmüş de olabilirim. Ben de zorbalığa karşı zorbalık yapmış ve durumu iyi yönetememişim ...(K13)

Okutmanlar öğrencinin zorbalık davranışının sınıf içi öğrenme ortamına da olumsuz yansımaları olacağını ve bu davranışa şahit olan diğer öğrencilerin üzerinde olumsuz algılara yol açacağına inandıklarını belirtmektedirler. Okutmanların bir kısmı, zorbalık davranışına şahit olan öğrencilerin genellikle sessiz kalma eğiliminde olduklarını belirtmektedirler. Bu gibi olaylar olduğunda, okutmanın yanında olmadıklarını ve olayı sadece izlemekle yetindiklerini ifade etmektedirler (K1, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15). Diğer bir kısım okutman ise bazı öğrencilerin bu konuya ilişkin oldukça objektif değerlendirme yaparak sınıf arkadaşlarının bu davranışına tolerans göstermeyen bir tavır alabildiklerini söylemektedirler (K4, K5, K6, K12, K13). Sadece iki okutman bu öğrencilerin sınıf içi bağlama göre iki farklı tavrı da sergileyebileceklerini belirtmektedir (K12, K13). Bu bağlamda, genel olarak sınıf içinde ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar şu şekilde belirtilmiştir:

Bu davranışa şahit olan diğer öğrenciler üzerindeki etkileri:

- Okutmanın sınıf yönetiminde yetersiz olduğunu düşünmek (K1, K7)
- Okutmanın genel olarak mesleki tecrübesinin yetersiz olduğunu düşünmek (K1)
- Okutmanın heyecanlı ve endişeli olduğunu düşünmek (K1)
- Okutmandan bu soruna dair bir çözüm bulmasını beklemek (K3, K7)
- Öğrenciler üzerinde zorbalık davranışının okutmanlara yapılabilecek bir davranış olduğu algısı bırakmak (K4)
- Grup psikolojisi yaratıp aynı davranışa iştirak etmek (K10)

Sınıf içi öğrenme ortamına genel etkileri:

- Aktivitelerin çeşitliliğinde bir azalmanın yaşanması (K3, K5, K7, K8, K10, K11, K14, K15)
- Öğrencilerin öğrenme motivasyonlarının düşmesi, kaybolması (K3, K4, K11, K15)
- Sınıf içi gergin bir ortam (K1, K2, K3, K4)

3.8. Aday öğretmenleri mesleğe başladıklarında öğrenci zorbalığıyla mücadelede daha güçlü kılmak için yapılabilecekler için okutmanların görüşleri

Okutmanlar şu anda öğretmenlik lisans eğitimi düzeyinde var olan "Sınıf Yönetimi", "Eğitim Psikolojisi" ve "Eğitim Sosyolojisi" gibi zorbalık konusunun incelenmesinin mümkün olduğu derslerin teorik düzeyde yapıldığını ve bu sebeple öğretmen adaylarını gerçek dünyaya hazırlamadığını düşündüklerini ifade etmektedirler. Bu konuyla daha etkili biçimde başa çıkabilecek öğretmenler olabilmelerini sağlamak adına lisans düzeyinde yapılabilecekleri ise şu şekilde vurgulamaktadırlar:

- Zorbalık davranışı üzerine vaka çalışmaları yaptırılmalı. Burada drama yöntemi kullanılabilir ve sınıftaki öğrencileri canlandırmaları istenebilir (K3, K4, K5, K6, K7, K14, K15).
- Pedagojik eğitimde öğrenci zorbalığı konusu, lisans düzeyinde eğitim psikolojisi ve eğitim sosyolojisi derslerinde daha detaylı ve uygulamaya yönelik olacak biçimde incelenmeli, öğrencinin herhangi bir davranışını, mimiğini okumak, yorumlamak aday öğretmenlere öğretilmeli (K1, K3, K4, K11, K12, K14).
- Sınıf yönetimi dersi bazı senaryolar üzerinden kurgulanmalı, bununla ilgili kurgu ya da gerçek video kayıtları olabilir. Öğrencilere her bir durumda siz nasıl davranır, neler yapardınız soruları sorularak etkin çözüm yolları bulmaları sağlanmalı, kriz yönetimi becerileri öğretilmeli (K2, K8, K9, K10, K14).
- Staj eğitimi lisans eğitiminin ilk yılından itibaren başlamalı ve aday öğretmenler hep yardımcı öğretmenler gibi asıl öğretmenle derslere girmeli (K12, K13)
- Yaptıkları staj esnasında aday öğretmenlerin bu yönde gözlemledikleri olaylar ve durumlardan oluşan bir rapor yazmaları istenmeli ve bu içerikler sınıf yönetimi dersinin müfredatına eklenmeli (K1, K5).
- Staj esnasında aday öğretmenler gerçekten dezavantajlı öğrencilerin yoğunlaştığı okullara da gönderilmeli ve bu tür sorunları somut olarak görmesi ve yaşaması sağlanmalı (K3).
- Sınıf yönetimi dersinin kapsamının daha detaylandırılmalı ve “sınıf içinde karşılaşılan problemler” başlığı altında öğrencilere lisans düzeyinde oldukça detaylı konu anlatımı yapılmalı (K1).
- Herhangi bir öğretim kurumunda çalışmaya başladıklarında, o kurumun eğitimden sorumlu biriminin yeni öğretmenlere “sınıf yönetimi” üzerine hizmet içi eğitimler verilmeli (K1).

Bu başlık altında katılımcılar tarafından dile getirilen görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

... İnsan davranışlarını anlamaya yönelik ya da mesela bunları çözmeye yönelik pratikte bir şeyler yapılmıyor öğretmenlik lisans eğitiminde. Mesela zorbalık davranışını sınıfta canlandırıp, role play gibi yapıp ondan sonra ne yapılabilirdi, davranışa maruz kalan öğretmenin yerine geçme ve o davranışı gösteren öğrencinin yerine geçme çalışmaları yapılabilir... (K4)

... Bence bize de herhangi bir davranışını okumayı, yani bir öğrenci mimiğini okumayı, davranışını okumayı; mesela öğrenciler bize bazen yazdıkları makalelerde bile yazarken sorunlarından bahsediyorlar. Bunlara yaklaşım metotlarıyla ilgili eğitimlerin daha kapsamlı verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Yani pedagojik eğitimin psikoloji boyutu belki de uygulamalı verilmeli... (K3)

...Belki bazı senaryolar üzerinden bir ders planlanabilir. Bununla ilgili video kayıtları olabilir (kurgu ya da gerçek). Bu tür durumlarda siz ne yapardınız tarzı bir şey olabilir... Görerek bunları bir senaryo üzerinden tartışmak daha iyi olabilir... (K2)

Lisansta hep teorik alıyoruz her şeyi. Birinci sınıftan itibaren şunu yapabiliriz: hep bir yardımcı öğretmen gibi, staj gibi gidebiliriz okullara izleyici olarak... (K12)

...Mesela şey olabilir; formasyonunu aldığı anda resmi stajını yaptığın okuldaki öğretmenle hani bu davranışlar varsa bu davranışlarda ne gibi durumlar gözleniyor, nasıl üstesinden geliniyor bu tarz bir görüşme gerçekleşebilir. Ya da böyle bir bu konuda da ne bileyim bir rapor hazırlanabilir belki...(K5)

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Okutmanlarla öğrenciler arasında yaşanan öğrenci zorbalığının okutmanların algılarına göre incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, ortaya çıkan ilk önemli sonuç okutmanların en fazla sözlü öğrenci zorbalığına maruz kalıyor olduklarıdır. Okutmanlar kariyerleri boyunca en az bir kez olmak üzere bu davranışa maruz kalmışlar, bazı vakalarda bu durum süreklilik göstermişken çoğu vakada bir iki kere tekrarlayıp sönme davranışı gösteren öğrenci zorbalığı olarak ortaya çıkmıştır. Okutmanların yaşadıkları deneyimler, en azından kendi üniversiteleri bünyesinde hiçbir şekilde fiziksel öğrenci zorbalığına maruz kalmadıklarını göstermektedir. Özkılıç (2012) araştırmasında, öğretmenlerin ifadeleri doğrultusunda öğrenci zorbalığının ülkemizde en sık şu şekillerde ortaya çıktığı sonucuna varmaktadır: sözlü taciz (%38,9), öğretmenin varlığını görmezden gelme (%33), öğretmen hakkında başkalarına dedikodu yapma (%24,9), fiziksel taciz (%17,6), öğretmenin kişisel eşyalarına zarar verme (%10,9) (s.101). Ayrıca, ülkemizde Türk Eğitim-Sen (2009) tarafından yapılan araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin zorbalık davranışına maruz kalma oranları şu şekildedir: sözlü şiddet (%65,1), psikolojik şiddet (%16,9), fiziksel şiddet

(%14,4) ve cinsel şiddet (%3,6) (Akt: Özkılıç, 2012, s.97). Bu bağlamda, okutmanlar da öğretmenler gibi en fazla sözlü öğrenci zorbalığına maruz kalmaktadırlar ve sınıf içinde yok sayılma davranışıyla karşılaşmaktadırlar. Araştırma sonuçları bu açıdan ülkemiz ilgili alan yazınıyla uyum göstermektedir. Ancak fiziksel zorbalığa uğrayan öğretmen sayısı bakımından ülkemizde yaklaşık yüzde on beşlik bir rakamdan bahsedilmekteyken okutmanlar üzerindeki bu araştırmada bu duruma maruz kalma oranı yüzde sıfırdır. Bu bakımdan, bu sonuç ilgili literatürle bir farklılık arz etmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre okutmanlar, öğrenciler tarafından zorbalık davranışlarına çeşitli şekillerde maruz bırakılmaktadırlar. Genellikle tek bir öğrenci bu davranışın sorumlusu olabildiği ifade edilmektedir. Ancak bazen bu tek öğrenci diğer öğrencilerden de destek bulabilmekte ve davranışını devam ettirebilmektedir. Bazı nadir durumlarda da, oluşan sınıf dinamiği okutmanı zorbalık davranışına uğramaya açık hale getirebilmekte ve okutman bir öğrenci grubunun ya da tüm sınıfın zorbalığına uğrayabilmektedir. Özkılıç (2014), öğretmenlerin genellikle öğrenciler tarafından grupça sergilenen zorbalık davranışlarına maruz kaldıklarını ve öğretmenlerin en sıklıkla sözlü zorbalık, duygusal zorbalık ve her ikisinin de uygulandığı zorbalık biçimlerine maruz kaldıklarını aktarmaktadır (s.258). Okutmanların deneyimleri bu bakımdan literatürde bahsi geçen deneyimlerle farklılaşmaktadır çünkü okutmanların maruz kaldıkları zorbalık davranışları genellikle tek bir öğrencinin davranışından kaynaklı olarak ortaya çıkmaktayken ülkemizde öğretmenlerin genellikle bir grup öğrencinin zorbalığına maruz kaldıkları ifade edilmektedir.

Yapılan araştırmada, fiziksel biçimlerde ortaya çıkan direkt zorbalık davranışları kapsamına girebilecek olan tek bir olay örneği görülmektedir: “okutmanı taciz edici mailler” ancak burada maillerin içeriği yine derslerle ilgilidir ve okutmanı korkutma amaçlı bir içeriğe sahip olduğundan bahsedilmemektedir. Bu maillerin ısrarcılığı, davranışın okutman tarafından zorbalık olarak algılanmasına neden olmuştur.

Okutmanlar kendi kurumlarında fiziksel olmayan direkt zorbalık davranışına az sayıda olsa da en çok şu şekillerde maruz kaldığını gözlemlemektedirler: okutmana gözünü dikip bakmak, kıkırdamalar, kendi aralarında gülüşmeler, okutmana bakarak gülüşmeler gibi. Bu bağlamda bu sonuçlar literatürdeki bilgilerle uyum göstermektedir ancak ilgili literatürde daha ağır direkt öğrenci zorbalığı biçimlerinden de bahsedilmekteyken araştırmamızın sonuçlarına göre çok ciddi boyutta okutmanı tehdit edici direkt zorbalık davranışları ortaya çıkmamaktadır.

Okutmanların maruz kaldığı en sık dolaylı zorbalık biçimi; öğrencilerin sürekli biçimde sınıf düzenini bozmaya çalışması ve okutmanı görmezden gelen tavırlar sergilemeye çalışmaları olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktada, uyumlu sonuçlar çıkmış fakat literatürde daha ciddi ve ağır dolaylı davranışların varlığından bahsedilirken okutmanlarla yapılan bu araştırmada bu tür davranışlara rastlanma sıklığı oldukça düşük çıkmıştır.

Araştırmada ortaya çıkan bir başka önemli sonuca göre; okutmanı sınıf içinde zor duruma düşürmeyi amaçladığı ve dersi sabote etmeye çalıştığı düşünülen öğrenci davranışları okutmanlar tarafından “zorbalık” olarak nitelendirilmektedir. Burada, okutman algılarına göre okutmanların öğrenci davranışını zorbalık olarak algılamalarına neden olan en önemli etkenlerden biri “öğrenci veya öğrencilerin o davranışı göstermelerinin altında yatan niyet” olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnız bu durum bazen okutmanların bazı öğrenci davranışlarını tam olarak “zorbalık” olarak tanımlayıp tanımlayamayacakları konusunda şüpheye düşürebilmektedir. Bu konuda ilgili literatür şunu söylemektedir: Süreklilik arz eden, düşük düzeyde, düzeni bozucu davranışların da hem direkt hem de dolaylı olarak öğretmeni hedef alan zorbalık davranışı kapsamına girmektedir (James ve diğerleri, 2008; DeWet, 2010; Akt: Garrett, 2014, s.29). Yani aslında okutmanların zorbalık olarak değerlendirip değerlendirmemede kararsız kaldıkları birçok öğrenci davranışı literatüre göre zorbalık olarak değerlendirilebilecek nitelikte davranışlardır.

Yapılan araştırmada, okutmanların öğrenci zorbalığının neden olacağı en önemli etkiler olarak okutmanın motivasyonunun, mesleki özgüveninin, iş performansının, iş tatmininin düşmesi; öğrencilerle diyaloglarının zayıflaması; gerginlik ve stres düzeylerinin artması; meslekten soğumaya yol açması, özellikle zorbalığa uğrayan sınıfa derse gitmek istememe ve günlük hayatın etkilenmesi olduğu algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Diğer çalışmalara bakıldığında ise, zorbalığa maruz kalmanın öğretmenin moralini, performansını ve mesleki öğrenmesini etkileyebileceği görülmektedir (Terry, 1998; Pervin ve Turner, 1998; DeWet, 2010). Bu bağlamda araştırma bulguları literatürle uyum göstermektedir.

Ülkemizde Yaman ve Kocabaşoğlu (2011) tarafından öğretmenin uğradığı zorbalık davranışı üzerine yapılmış olan çalışmada, öğretmenlerin ortalama her sınıfta 2-3 öğrenci tarafından olmak üzere en sık sözlü zorbalık davranışına maruz kaldıklarını ve bu durumun kendilerini hem fiziksel hem de psikolojik olarak olumsuz etkilediği sonuçları ortaya konmuştur. Okutmanlar üzerinde yapılan bu çalışma sonucuna göre, zorbalık davranışının kendilerini fiziksel olarak herhangi bir şekilde etkilediği ya da etkileyeceğine dair bir düşünce belirtilmemiştir ancak literatürde öğretmenlerin zorbalık davranışından fiziksel olarak da etkilendikleri sonuçları ortaya konmuştur. Bu bağlamda, bu sonuç bu araştırmanın sonuçlarıyla farklılık gösteriyor denebilir.

Öğrenci kaynaklı zorbalık davranışı öğretmenlerin kişisel yaşantıları üzerinde önemli ölçüde izler bırakmaktadır. Karşılaşılan en önemli olumsuz etki, öğretmenlerin stres seviyelerinin bu davranışa maruz kalmaları sonucunda artıyor olmasıdır (Özkılıç ve Kartal, 2012, s.3435). Stres kaynaklı baş ağrıları, uyku problemi, tükenmişlik, düşük özsaygı, mesleki yeteneklerinden şüphe etmek, kendine güven duygusunun yok olması, yoğun bir güçsüzlük duygusu ve zorbalık davranışını görmezden gelen bir tavır takınma (DeWet, 2010, s.199) gibi sonuçlar öğretmenlerin hem kişisel hem mesleki yaşamlarını ciddi anlamda etkileyecek etkiler olarak ortaya çıkmaktadır. Moon ve diğerleri (2015), yaptıkları araştırma sonucunda öğrencilerin sözlü ve temas olmayan fiziksel saldırganlıklarının öğretmenlerin duygusal stres düzeyleriyle oldukça yüksek oranda ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Sözlü zorbalığa maruz kalan öğretmenlerin %75'i, temas olmayan fiziksel saldırganlığa maruz kalan öğretmenlerin ise %62'si duygusal stres altında olduklarını belirtmişlerdir. Fiziksel saldırganlığa maruz kalan öğretmenler arasında daha öğrenci-odaklı yaklaşıma sahip olanların daha yüksek duygusal stres düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir (s.288). Okutmanlar üzerinde yapılan bu çalışmada ise "stres ve gerginlik düzeyinin artması etkisi" sadece 4 okutman tarafından vurgulanmıştır. Yani, okutmanların sadece yaklaşık %25'i zorbalık davranışına uğramakla artan stresi birbiriyle ilişkilendirmektedir ve ilgili literatürdeki sonuçlarla bir farklılık teşkil etmektedir.

Öğrenci zorbalığına maruz kalan öğretmenler üzerinde görülen bir diğer etki ise, bu durumu yaşamış öğretmenlerin tekrar bu duruma maruz kalabileceklerine dair korku geliştirmeleri ve oldukça yüksek bu korku düzeyinin mesleki yaşamları boyunca devam etmesi olarak ifade edilmektedir (Moon ve diğerleri, 2015, s.281). Fakat okutmanların algılarının incelendiği bu çalışmada, gerginlik ve stres düzeylerinde artış olabileceği belirtilmesine rağmen bu durumun devamlı yaşandığı yönünde bir sonuca ulaşılmamıştır. Okutmanlar, yaşanan olayı münferit bir olay olarak algılama ve her yeni başlayan akademik dönemle birlikte tekrar olumlu bir başlangıç yapma eğilimine sahip olarak görünmektedirler.

Okutmanlar kendilerinin maruz kaldığı ya da kalabileceği herhangi bir zorbalık davranışının sadece kendilerini değil, diğer öğrencileri ve sınıf içi öğrenme ortamını da önemli ölçüde olumsuz etkileyeceğini düşünmektedirler. Genel olarak, okutmanın ders içindeki aktiviteleri çeşitlendirme, öğrenciyi daha fazla şey öğretme, ekstra materyaller getirerek dersi zenginleştirmeye yönelik çabalarında ciddi oranda düşüş olacağına inanmaktadır. Ayrıca, bu durumun diğer öğrencilerin de öğrenme motivasyonlarını ciddi anlamda olumsuz etkileyeceğini düşünmektedirler. İlgili literatür incelendiğinde; öğrenci zorbalığına maruz kalan öğretmenin yönettiği sınıf içi öğrenme atmosferiyle ilgili olumsuz etkiler bakımından bu çalışmanın bulgularını destekler birçok bulguyla karşılaşılmaktadır. En genel anlamda, çalışanlarının mutsuzluk verici (özellikle şiddet içeren) durumlarla karşılaştığı çalışma ortamlarının üretken, ya da destekleyici olamayacağına altı çizilmektedir ve okulda saldırganlık davranışına maruz kalan öğretmenlerin sınıflarında olumlu ve güvenli bir atmosfer oluşturmakta zorluk çektikleri ifade edilmektedir (Lokmić, Opić ve Bilić, 2013, s.10-11). Eğitim örgütlerinde, çalışma ortamından kastedilen öğretmenin okuldaki zamanının en önemli kısmını geçirdiği sınıf içi ortamdır. Niklová ve Šajgalová (2016), öğrencilerin saldırgan davranışlarının sadece öğrenme-öğretme sürecini değil aynı zamanda sınıfın tüm dinamiklerini ve işleyişini de sekteye uğratan eğitimsel bir sorun olduğundan bahsetmektedirler (s.107). Özkılıç ve Kartal (2012) öğretmenin maruz kaldığı zorbalık davranışı sonucunda olumsuz bir sınıf içi atmosferinin oluştuğunu; öğretmenlerin, öğrencilerden ve öğretmenlik mesleğinden beklentilerini düşürdüklerini belirtmektedirler. Bu durumun, öğretmenlerin öğretim biçimlerini ve iletişim süreçlerini olumsuz etkileyebileceği; sınıf içi ortamını öğrencilerin zorbalık davranışları sergilemelerine daha açık bir hale getirme; öğrenme-öğretme faaliyetleri ve okul iklimi açısından sorunlar yaratabilecek bir kısır döngüye yol açma ihtimalinden bahsetmektedirler (s.3438). Wilson ve diğerleri (2011) öğretmenlerin zorbalığa maruz kalıyor oluşlarının en büyük olumsuz etkisinin öğretmenin öğretim performansı üzerinde olacağını belirtmektedirler (Akt: Moon ve diğerleri, 2015, s.288). Zorbalık davranışı, diğer öğrencilerin faydalanması gereken öğrenme fırsatlarını azaltıcı ve niteliğini düşürücü bir etkiye de yol açabilir. Pervin ve Turner (1998) bu durumu "öğrenme fırsatları üzerine zorbalığın yıkıcı etkisi" olarak ifade etmektedirler (s.4) ve zorbalık davranışı sergileyen öğrencilerin olduğu sınıflarda öğrencilerin daha az çeşitlilikte öğretim tekniklerine maruz kalma ihtimallerinin daha fazla olduğunun altını çizmektedirler ve sonuçta bu sınıflarda işlenen derslerin hem öğretmen için hem de zorbalık davranışında bulunmamış öğrenciler için daha az kaliteli olacağını ifade etmektedirler (s.7).

Okutmanlar kendi deneyimlerinden yola çıkarak zorbalık davranışına uğramalarının sebepleri olarak üç temel faktörü gördüklerini söylemektedirler: sınıf içi dinamikler (4/15), okutmanın yaşı (5/15) ve sınıf paylaştıkları diğer okutmanların tavrı (4/15). Üçte bir oranında okutman (5/15) yaşadıkları deneyimlerden yola çıkarak kendilerinin zorbalık davranışına maruz kalma nedeni olarak yaşlarının küçüklüğünü, genç olmalarını görmekte olduklarını belirtmektedirler. Şu anda böyle bir durumla neredeyse hiç karşılaşmıyor olduklarını söylemekte ve bunun sebebinin ilerleyen yaşla birlikte "yeni hoca" olma durumundan kurtulmuş olmalarına bağlamaktadırlar. Nitekim Özkılıç (2012) tarafından yapılan çalışmada, görüşülen öğretmenlerin %40'ının deneyimsiz öğretmenlerin daha sık zorbalık davranışına maruz kalabileceklerini düşündükleri tespit edilmiştir (s.103). Byers'ın (2012) araştırma sonuçları da, Özkılıç'ın (2012) araştırma sonuçlarıyla tutarlılık gösteren bulgular sunmaktadır. Byers (2012)

araştırmasında Yeni Zelanda ilkokulları ölçeğinde, mesleğinde beş yıldan daha az deneyime sahip olan öğretmenlerin yarısından fazlasının öğrenci tarafından zorbalık davranışına daha yüksek oranda maruz kaldıklarını tespit etmiştir (s.31). Aynı şekilde, Lokmić, Opić ve Bilić (2013) çalışmalarının bulguları arasında öğretmenlerin yaşı (okuldaki hizmet süreleri) ve öğrencilerden kaynaklı zorbalık davranışına maruz kalma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki bulduklarını ifade etmektedirler (s.6). Araştırma sonuçları, yaş değişkeni bakımından literatürle uyum göstermektedir.

Katılımcı görüşlerine göre okutmanı genel olarak öğrenci zorbalığına uğramaya açık hale getirebilecek faktörler dört temel başlık altında toplanabilir: Okutman kaynaklı, öğrenci kaynaklı, her ikisinden kaynaklı ve kurumsal kaynaklı faktörler.

Okutmanlar kendilerinden kaynaklanabilecek olumsuz etmenler olarak; en sık okutmanın öğrencilerle iletişimlerinin ve ilişkilerinin kuvvetli olmamasını, okutmanın kişilik özelliklerini, akademik ve sınıf yönetiminde yetersiz oluşunu söylemektedirler. Bu sonuçlar, bakıldığında ilgili literatürde de destek bulunmaktadır. Alvarez (2007) sınıf odaklı öğretim programlarının öğretmenin becerilerine ve rahatlık düzeyine çok önemli ölçüde bağlı olduğunu ifade etmektedir (s.1114). Niklová ve Šajgalová (2016) araştırmalarında öğretmen otoritesinin eksikliğinin, öğretmenlerin zorbalık davranışına maruz kalmalarının önünü açmakta olduğu tespit etmişlerdir (s.104). Garrett (2014), öğrenciler öğretmenin öğrenciler arası çatışmaları yönetmeyi beceremediğinin farkına varırsa öğretmenin otoritesini sarsmaya ve zorlamaya çalışabilirler demektir (s.26). Gable ve Van Acker (2014), saldırganlık davranışlarının sınıf içinde varoluşunu, öğretmenin bu davranışla başa çıkabilme konusunda hazırlıksız olmasıyla ilişkilendirmektedir (s.13) ve öğretmenlerin, saldırgan davranışların oluşmasına etki edebilecek olan sınıf içi değişkenleri fark etmek ve bunları değiştirmeye hazırlıklı olmak zorunda olduklarını vurgulamaktadır (s.5). Özkılıç'ın (2012) araştırmasında, görüşme yapılan öğretmenlerin %8'i sınıfında katı bir disiplin uygulayan öğretmenlerin zorbalık davranışına maruz kalabileceklerini düşündüklerini söylemektedirler. Daha düşük bir oranda olsa da bir diğer grup ise yumuşak mizaçlı öğretmenlerin aynı davranışa maruz kalabileceklerini düşünmektedirler (s.103).

Okutmanlar, öğrenci kaynaklı problemlerden ortaya çıkan zorbalık davranışında öğrenciyle ilgili ortaya çıkabilecek en genel iki durumun öğrencinin psikolojik sıkıntıları, özel hayatındaki problemler ve öğrencinin okutmanı akademik olarak yeterli bulmuyor olabileceği algısı taşımaktadırlar. Yaman ve Kocabaşoğlu (2011) tarafından yapılan nitel araştırmanın sonuçlarına göre, ortaokul ve lise düzeyinde çalışmakta olan öğretmenlerin zorbalığa uğradığı öğrencilerin aile yaşantılarının problemleri olduğu tespit edilmiştir (Akt: Özkılıç, 2014, s.258). Niklová ve Šajgalová (2016) tarafından Slovakya ölçeğinde yapılan araştırmada, öğretmene yöneltilen saldırgan davranışların iki temel sebebi olduğu ve birinci sebebin öğrencileri etkileyen yanlış ve hatalı ebeveynlik olduğu tespit edilmiştir (s.104). Gable ve Van Acker (2014), araştırmalar sonucunda bazı problemleri öğrenci davranışlarının; öğrencilere uygun olmayan müfredatın kullanılıyor olmasından, ilgisiz ve gereksiz konu içeriklerinin öğretiliyor olmasından ve/veya istikrarsız sınıf yönetimi uygulamalarından kaynaklandığını tespit edildiğini ifade etmektedirler (s.5). Bu durumda, okutmanların görüşleriyle literatürde sunulan bulguların örtüşmekte olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan okutmanlar, kurumsal birtakım faktörlerin okutmanın öğrenci zorbalığıyla karşı karşıya kalma olasılığını artırıcı nitelikler taşıdığını veya taşıyabileceğini düşünmektedirler. Kurumun zorbalık davranışını engellemeye yönelik net birtakım kuralları ve uygulamaları olmamasının okutmanı öğrenci karşısında zor duruma düşüreceğini, kurumun zorbalıkla karşılaşan okutmanın yanında olmamasının, ona destek vermemesinin ve bazı konularda inisiyatif vermemesinin okutmanı çaresiz bırakacağını düşünmektedirler. Bu anlamda, yönetimden kendilerinin yanında bir tavır ve duruş sergilemesini beklediklerini ifade etmektedirler. Bu konuyla ilgili Byers (2012), okulun kendine has özellikleri ve politikalarının yol açtığı kısıtlamalar dolayısıyla öğretmenin zorbalık davranışına maruz kaldığında bu davranışı azaltacak ya da kontrol altına alacak yetisinin olamayabileceğini ifade etmektedir (s.10). Leymann (1993), çalışma ve liderlik sorunlarıyla başa çıkmada etkisiz kalan örgütlerin zorbalık davranışına yol açıyor olduklarını belirtmektedir (Akt: Cemaloğlu, 2007, s.791). Garrett (2014), öğrencilerin okul yönetimiyle öğretmenler arasında bir memnuniyetsizlik olduğunun, okul içi disiplin uygulamalarının ceza vermede işlevsiz kaldığının ya da okulla ilgili herhangi bir zayıflığın farkına varırlarsa öğretmenin sınıf içinde elinde bulundurduğu otoriteyi sarsmaya çalışabileceklerinden bahsetmektedir (s.26).

Bu duruma maruz kalmış ve ciddi bir olay yaşamış ve yönetimin yeterli ve etkili desteğini arkasında bulamamış olan bir okutmanın şu anda çalıştığı kuruma ve o kurumun öğrencilerine karşı tavrının oldukça mesafeli ve güvensizlik duygusu barındıran biçimde ortaya çıktığı görülmektedir. Byers'a (2012) göre öğretmen çalıştığı okul ortamında maruz kaldığı zorbalık davranışı dolayısıyla kendisini güvende hissetmezse, bu durum onun okulun güven iklimi üzerindeki algısını olumsuz yönde değiştirebilir ve öğretmenin stres düzeyini daha da arttırabilir. Artan stresle beraber öğretmen davranışsal, fizyolojik ve psikolojik açılarından sıkıntı yaşayabilir ve bu durum o öğretmenin sınıfındaki öğrencilerin öğrenmesini önemli ölçüde olumsuz etkileyebilir ve öğretmenin iyi olmasını engelleyebilir (s.11). Alvarez (2007), stres kaynaklı olumsuz davranışlara örnek vermekte ve öğretmenin stres

seviyesinin artmasının onu sınıf içinde daha sert bir disiplin kullanmaya yönelteceğini ve öğrencilere karşı olumlu bir tavır takınmaya daha az zaman ve çaba harcayacağını altını çizmektedir (s.1114).

Araştırma kapsamında okutmanlar öğrenci zorbalığına maruz kalma durumunda bu durumu paylaşmanın kendilerini yetersiz bir hocaymış gibi göstereceğini düşünmediklerini bu yüzden okul içinde diğer meslektaşlarıyla paylaşmakta bir sakınca görmeyeceklerini söylemektedirler. Pervin ve Turner (1998) tarafından yapılan çalışmada da, zorbalık davranışıyla karşılaşan çoğu öğretmenin (%41) bu sorunu meslektaşlarıyla ve üstleriyle paylaştıkları görülmektedir (s.6). Okutmanların, meslektaşlarının kendilerini eleştireceğini algısına sahip olmamaları kendilerini birçok yönden güçlü gördüklerinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Literatürdeki bazı araştırma bulguları ise bu durumun tersini destekler sonuçlar sunmaktadır. Öğrenci tarafından maruz kaldığı zorbalık davranışıyla başa çıkabilmek için yardım isteyen öğretmenin; kapana kısılmış, dışlanmış, zayıf ve aşağılanmış, diğer öğretmenler tarafından yalnız bırakılmış, maruz kaldığı durum hafife alınmış, yeteri kadar destek verilmemiş, yetersiz öğretmen olarak görülmüş hissettiğini göstermekte olduğu ifade edilmektedir (Garrett, 2014, s.26). DeWet (2010), zorbalık davranışıyla muhatap olan öğretmenin yaşadığı duygusal yorgunluk öğretmeni diğer meslektaşlarından gelecek eleştirilere açık hale getirmektedir (s.196). Aynı araştırmanın bulgularında, öğrenci zorbalığına maruz kalmanın öğretmenler arasındaki samimi ilişkilerin bozulmasına, öğretmenler arasında gerginliğe de yol açtığı belirtmektedir. Zorbalığa maruz kalan öğretmenler diğer arkadaşlarını kusurlu disiplin uygulamalarından dolayı eleştirmektedirler. Onlardan hiç destek görmediklerinden bahsetmekte ve yalnızlaştırılmış hissettiklerinden bahsetmektedirler (s.198). Okutmanlar üzerine yapılan bu çalışmada ise, okutmanlar tam tersine zorbalıkla ilgili herhangi bir sorunu meslektaşlarıyla paylaştıkları zaman psikolojik olarak rahatlayacaklarını ve meslektaşlarının kendilerini iyi hissettireceğini düşünmektedirler. Bu bağlamda, alan yazınla farklılık gösteren bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- Alvarez, H. K. (2007). The impact of teacher preparation on responses to student aggression in the classroom. *Teaching and Teacher Education*, 23(7), 1113-1126. 07.10.2017 tarihinde <http://proxy2.marmara-elibrary.com> adresinden alınmıştır.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri [Scientific research methods]*, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Byers, E. (2012). *Evaluation of the impact that teacher targeted bullying has on individual safety perceptions and stress (University of Canterbury)*. 09.10.2017 tarihinde https://ir.canterbury.ac.nz/bitstream/handle/10092/7269/AOfficialEmily_Byers_Dissertation1.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden alınmıştır.
- Cemaloğlu, N. (2007). The exposure of primary school teachers to bullying: An analysis of various variables. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 35(6), 789-802. 07.10.2017 tarihinde <http://proxy2.marmara-elibrary.com> adresinden alınmıştır.
- Christensen, L. B., Johnson, R. B. & Turner, L. A. (2015). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz [Research methods design and analysis]* (Çev. Edt: Ahmet Aypay). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Coleman, M. (2012). "Interviews". In Coleman, M., Briggs, A. R. J. & Morrison, M. (eds.) *Research methods in educational leadership and management*, (pp. 250-266). London: Sage.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- De Wet, C. D. (2010). Victims of educator-targeted bullying: A qualitative study. *South African Journal of Education*, 30(2), 189-201. 07.10.2017 tarihinde <http://sajournalofeducation.co.za> adresinden alınmıştır.
- Duy, B. (2013). Teachers' attitudes toward different types of bullying and victimization in Turkey. *Psychology in the Schools*, 50(10), 987-1002. 07.10.2017 tarihinde <http://proxy2.marmara-elibrary.com> adresinden alınmıştır.
- Gable, R. A., & Van Acker, R. (2014). The challenge to make schools safe: Preparing education personnel to curb student aggression and violence. *The Teacher Educator*, 35(3), 1-18. 07.10.2017 tarihinde <http://www.marmara-elibrary.com> adresinden alınmıştır.
- Garrett, L. (2014). The student bullying of teachers: An exploration of the nature of the phenomenon and the ways in which it is experienced by teachers. *Online Postgraduate Journal of the College of Arts, Celtic Studies and Social Sciences*, 19-40. 07.10.2017 tarihinde <https://www.ucc.ie> adresinden alınmıştır.
- Gliner, J. A., Morgan, G. A., & Leech, N. L. (2015). *Uygulamada araştırma yöntemleri: desen ve analizi bütünleştiren yaklaşım [Research methods in applied settings an integrated approach to design and analysis]*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Köiv, K. (2015). Changes over a ten-year interval in the prevalence of teacher targeted bullying. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 171, 126-133. 07.10.2017 tarihinde <https://www.sciencedirect.com> adresinden alınmıştır.
- Lokmić, M., Opić, S., & Bilić, V. (2013). Violence against teachers-Rule or exception?. *Online Submission*, 1(2), 6-15. 07.10.2017 tarihinde <https://files.eric.ed.gov> adresinden alınmıştır.
- McMahon, S. D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane, K., ... & Brown, V. (2014). Violence directed against teachers: Results from a national survey. *Psychology in the Schools*, 51(7), 753-766. 07.10.2017 tarihinde <http://proxy2.marmara-elibrary.com> adresinden alınmıştır.
- Moon, B., Morash, M., Jang, J. O., & Jeong, S. (2015). Violence against teachers in South Korea: Negative consequences and factors leading to emotional distress. *Violence and Victims*, 30(2), 279-292. 07.10.2017 tarihinde <https://search.proquest.com> adresinden alınmıştır.
- Niklová, M., & Šajgalová, M. (2016). Pupils' aggressive behaviour towards teachers in elementary schools in Slovakia. *The New Educational Review*, 46(4), 137. 07.10.2017 tarihinde <http://www.educationalrev.us.edu.pl> adresinden alınmıştır.
- Özkılıç, R. (2012). Bullying toward teachers: An example from Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 47, 95-112. 07.10.2017 tarihinde <https://files.eric.ed.gov> adresinden alınmıştır.
- Özkılıç, R. (2014). Öğretmenlere yönelik öğrenci zorbalığı ve öğretmen öz-yeterlik inancı. *Eğitim ve Bilim*, 39(175), 256-266. 07.10.2017 tarihinde <http://egitimvebilim.ted.org.tr> adresinden alınmıştır.
- Özkılıç, R., & Kartal, H. (2012). Teachers bullied by their students: How their classes influenced after being bullied?. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 46, 3435-3439. 07.10.2017 tarihinde <https://www.researchgate.net> adresinden alınmıştır.
- Pervin, K., & Turner, A. (1998). A study of bullying of teachers by pupils in an inner London school. *Pastoral Care in Education*, 16(4), 4-10. 07.10.2017 tarihinde <http://proxy2.marmara-elibrary.com> adresinden alınmıştır.

- Terry, A. A. (1998). Teachers as targets of bullying by their pupils: A study to investigate incidence. *British Journal of Educational Psychology*, 68(2), 255-268. 28.10.2017 tarihinde <http://proxy2.marmara-elibrary.com> adresinden alınmıştır.
- Vaaland, G. S., & Roland, E. (2013). Pupil aggressiveness and perceptual orientation towards weakness in a teacher who is new to the class. *Teaching and Teacher Education*, 29, 177-187. 07.10.2017 tarihinde <https://www.sciencedirect.com> adresinden alınmıştır.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri [Qualitative research methods in the social sciences]*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

It is an undeniable fact in today's societies, teachers face aggressive and sometimes violent behaviors by their students. In studies conducted on the subject, it has been concluded that a significant increase has been observed in the negative behaviors targeting the teacher in the following period (Byers, 2012; Kõiv, 2014; McMahon et al., 2014; Moon et al., 2015). Teachers are exposed to these negative behaviors in various parameters. It is observed that teachers are exposed to bullying behavior in terms of teacher-student, teacher-teacher, teacher-school administration, teacher-school staff, teacher-parent relationships (Kõiv, 2014, p.126). Experimental research on student bullying, despite their limited number and relatively recent history, shows teacher-targeted bullying directed by pupils exist all around the world, Teachers are physically and emotionally affected by this negative behavior, and their quality and qualifications are negatively affected. In this respect, Byers (2012) states that educational organizations should be able to manage this negative situation by being aware of the bullying behaviors of the students towards teachers and understanding that this behavior is a stress factor on teachers (p.2). School administrators have a significant role in the process of the teachers' struggle against the bullying behavior directed against them by the student. However, the problem that arises at this point may be the conceptual lack of awareness of the existence of student bullying behavior or the neglect of the behavior. This will push the teacher, who is the object of the bullying behavior, to an increasing loneliness and despair. In this study; the aim is to analyze the student bullying behavior directed to the teacher in order to be able to understand this situation in a more detailed way; to take measures to analyze the perceptions of instructors on bullying behavior among university students; to analyze the causes and consequences of this behavior; finally to make inferences about what educational organizations should do.

2. Method

In this study, phenomenology pattern, which is one of the qualitative research methods is used. In this respect, semi-structured interview form was prepared by searching the related literature as data collection tool. At the stage of finalizing the interview questions, expert opinion was used, and the questions were finalized by a pilot application. The semi-structured interview questions which were developed by searching the related literature about English teachers about being exposed to bullying behavior by university students were asked to face-to-face interview method. Within the scope of the study, 15 English lecturers working in the School of Foreign Languages of a public university in Istanbul were interviewed. The interviews were recorded, the data obtained were coded under specific themes and subjected to content analysis.

3. Findings, Discussion and Results

According to the findings of the research, instructors are exposed to verbal bullying behavior by the students, but physically they are not exposed to student bullying. Usually this behavior is exhibited by a single student against the instructor and can be terminated in a relatively easy manner. However, because of the class dynamics, lecturers sometimes can be helpless in the process of terminating the situation. Lecturers perceive the behavior of the course as bullying, and believe that the student's intention is a decisive factor. When teachers are subject to bullying behavior; their motivation, professional self-confidence, job performance and job satisfaction levels decrease. Classroom dialogue with students is weakening and tension and stress levels are increasing. However, this situation does not turn out to be continuously affecting the lecturer's daily life in the long term. As a result of student bullying, they prefer to reduce the variety of classroom activities due to the tense environment. There are three main reasons why instructors can be bullied: class dynamics, lecturers' age and the attitude of other instructors they share the class with. They think that they are more open to bullying behavior when they are not supported by the organization and they expect the administration to be with them in these situations, especially with bullying activities.

It seems reasonable for teachers to communicate with the person or units that they think can help them in the school environment to solve the bullying behavior that students are exposed to. However, the extent to which management and other teachers may or may have helped the teacher exposed to this behavior to reduce or abolish bullying behavior is questionable. The approaches of management and other teachers will affect the behavior of the teacher who is exposed to behavior. Therefore, a positive organizational climate should be created and instructors should not be left alone in the struggle against student bullying.

In-service trainings can be given to the instructors. In particular, it can be provided by the PDR (Guidance and Counselling) department to inform instructors about their bullying behavior and to develop their bullying skills. In this context, instructors can also be informed about the characteristics of the Z generation students belong to.

Thus, instructors can be assisted in preventing the bullying behaviors that may arise from some communication problems that may occur with the students due to not knowing their characteristics and perspectives.

Management should recognize the behavior of bullying, develop an awareness of behavior, and organize trainings to make the teacher strong in the fight against this behavior within the organization. Thus, an important step will be taken in order for the instructors to know that the institution that they work with in the fight against bullying is at their side. An integrated program that can meet the school's specific needs in the organizational context and which will involve all school employees should be developed, implemented and monitored so that the instructors will not become open to bullying behavior. In this context, schools of foreign languages should allow enough time to collect data that will enable them to assess if the curriculum, course contents, and lesson plans are working in a functional way. When this approach is adopted, it is thought that the frequency of curricular changes will be reduced, which is thought to be helping instructors to deal with educational problems in the classroom more easily.